

AUTEURS

Marian van der Klein
Sven Oostrik
Suna Duysak

Kennisplatform
Integratie &
Samenleving

PATRONEN VAN ZELFBESCHIKKING EN COMING OUT IN LEVENSVERRHALEN, 1975 – 2015

400 BRONNEN VOOR BICULTURELE LHBT'S EN HUN HULPVERLENERS

INHOUD

Inleiding	3	6	Overzicht van sleutelpublicaties en handige websites	24
Publieke en subtiele persoonlijke strategieën	4		Sleutelpublicaties	24
Weinig over LHBT's van Aziatische komaf	4		Websites	25
LHBT-vluchtelingen	4			
1 Verdiepend onderzoek in vogelvlucht	4		Bijlage Inventarisatie van sprekende verhalen in cijfers	26
Geloof en gemeenschap	5		Titels per land van herkomst	27
Mannen, vrouwen, coming out en zelfbeschikking	5		Algemene titels en meerdere landen, 29 titels, alfabetisch	29
Zelfacceptatie en internet	5		Titels over LHBT en Islam: 66 titels, alfabetisch	30
Hulp uit onverwachte hoek	5			
Verhalen en hulp verlenen	6			
Het zoekproces bij IHLIA	7			
Het zoekproces in LexisNexis en het net	7			
Over de verzamelde titels	7			
2 Op zoek naar sprekende verhalen	7			
Enkele observaties over het materiaal	8			
3 Bronnenlijst over Surinaams-Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde	10			
4 Bronnenlijst over Marokkaans-Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde	14			
5 Bronnenlijst over Turks-Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde	19			

In 2015 inventariseerden onderzoekers van Kennisplatform Integratie & Samenleving sprekende verhalen van biculturele LHBT's in Nederland. Sprekend in de letterlijke zin van het woord: alle artikelen, bundels, boeken en interviews waarin de lesbo's, homo's, biseksuelen en transgenders zelf aan het woord komen over hun persoonlijke leven hebben we verzameld en naar culturele achtergrond gerangschikt.¹ De situatie van biculturele LHBT's, wordt in de media vaak geproblematiseerd. En niet voor niets, in migrantengroepen zijn er vaak taboes rondom homoseksualiteit en ligt de acceptatiegraad over het algemeen wat lager. Maar er gaan ook dingen goed. Zo blijkt uit het onderzoek naar de artikelen en interviews.

In de collectie van IHLIA (het LHBT-archief in Amsterdam) en via krantendatabank LexisNexis vonden de onderzoekers het meeste materiaal: 400 getuigenissen (verschenen tussen 1975 en 2015), plus nog eens 80 algemene bronnen die een biculturele achtergrond thematiseren in verband met homoseksualiteit. Het bijeengebrachte materiaal leverde een schat aan informatie over patronen van zelfbeschikking en coming out en over handelingsperspectieven en spanningen. Vooral bij twintigers, want de meeste levensverhalen worden vanuit het perspectief van jongvolwassenen verteld.

Van Marokkaans-Nederlandse, Turks-Nederlandse en Surinaams-Nederlandse LHBT's bleek verreweg het meeste materiaal beschikbaar: rond de 100 titels per groep. Voor die drie grootste groepen hebben we verdiepend onderzoek kunnen doen naar actoren en factoren die zelfbeschikking en/of coming out bevorderen. Dat verdiepend onderzoek heeft z'n weerslag gevonden in drie brochures die zijn te downloaden via: www.kis.nl.

- *Over matisma, maatwerk en boelers: doen en laten van Surinaams-Nederlandse LHBT's.*
- *Roze djellaba's, dubbellevens en moederliefde: doen en laten van Marokkaans-Nederlandse LHBT's.*
- *Van Homolulu en geheimen: doen en laten van Turks-Nederlandse LHBT's.*

In dit eindverslag presenteren we de algemenere conclusies van het onderzoek ter inspiratie, herkenning en erkenning van hulpverleners en LHBT's zelf. Verder presenteren we de 400 verzamelde bronnen in bronnenlijsten en geven we meer achtergrondinformatie over het zoekproces.

In hoofdstuk 1 vatten we de belangrijkste conclusies van het verdiepend onderzoek samen. In hoofdstuk 2 vertellen we iets over de zoektocht naar sprekende verhalen van biculturele LHBT's. Hoofdstuk 3, 4 en 5 vindt u de bronnenlijsten waar we verdiepend onderzoek naar hebben gedaan. Vervolgens geven we in hoofdstuk 6 een overzicht van belangrijke sleutelpublicaties en websites die zijn gebruikt voor het onderzoek dan wel geraadpleegd kunnen worden voor meer informatie. Tot slot vindt u in de bijlage de overige bronnenlijsten met titels (achtergrondartikelen en sprekende verhalen van biculturelen buiten onze doelgroep en vluchtelingen) die zijn gevonden maar die niet zijn gebruikt voor het verdiepend onderzoek.

---

¹ De tekst van deze inleiding verscheen voor een deel eerder in de brochure *Biculturele LHBT's aan het woord over hun doen en laten* (Van der Klein, Oostrik & Duysak, 2016).

1

Verdiepend onderzoek in vogelvlucht

Publieke en subtiele persoonlijke strategieën

Welke strategieën komen zelfbeschikking en eigen keuzes ten goede volgens de sprekende verhalen? Wat helpt biculturele LHBT's in Nederland wanneer zij de regie over het eigen leven willen krijgen, houden of versterken? Dat zijn zowel publieke als subtielere persoonlijke strategieën (Gense, 2013), zo blijkt. Bij publieke strategieën kan men bijvoorbeeld denken aan meevaren op een boot tijdens de Canal Parade of via een autobiografisch boek voor een groot publiek uitkomen voor je homoseksualiteit. *Djinn* van Tofik Dibi is een voorbeeld van een publieke strategie.²

Publieke strategieën horen bij het klassieke repertoire van de Nederlandse coming out-cultuur. Marianne Gense en anderen hebben het afgelopen decennium laten zien dat biculturele LHBT's vaak (ook) wat andere, subtielere oplossingen vinden om in hun persoonlijke leven om te gaan met homoseksuele gevoelens. Die subtielere oplossingen zijn niet altijd het gevolg van angst of ontkenning. Niet alle biculturele LHBT's worden, zoals weleens in de literatuur verondersteld wordt, 'gewurgd door taboes' (Bos & Bouchtaoui in Keuzenkamp (red.), 2010). Sommigen vinden het gewoon iets minder belangrijk om altijd en overal een homoseksuele identiteit te presenteren. Anderen willen bewust de mores van meerdere werelden combineren. Het gaat ook om verbondenheid voelen met culturele codes die in de eigen gemeenschap gelden. In de sprekende verhalen van individuen zien we de publieke en subtiele strategieën allebei terug.

Weinig over LHBT's van Aziatische komaf

Zoals gezegd bevat ons materiaal vooral verhalen van de grootste migrantengroepen in Nederland. Relatief weinig bronnen gaan over LHBT's van Aziatische komaf: Indonesiërs en Chinezen komen nauwelijks voor in de inventarisatie. De aandacht voor biculturele LHBT's in de afgelopen decennia komt overigens vooral van de homomedia: de *Gay Krant*, *XL*, *Zij aan zij*, *Expreszo*, *Sek*, *sQueeze*, *Homologie*, *Gay News*, *Winq*, *Gay & Night*, *COC Update*, *L'Homo Linda Magazine*. Homomedia en LHBT-organisaties zijn belangrijk als je de stem van biculturele LHBT's wilt horen. Een organisatie als de Schorerstichting heeft in 2002 als een van de eersten een prachtige verzameling veelzijdige verhalen doen verschijnen: *Mijn geloof en mijn geluk*. De mainstream-media hebben daar destijds maar weinig publiciteit aan besteed.

LHBT-vluchtelingen

Ook verhalen die de ervaringen van vluchtelingen centraal stellen brachten we in het onderzoek in kaart. Meestal zijn ze van vluchtelingen uit het Midden-Oosten: jonge mannen uit Iran, Irak & Afghanistan. In de artikelen over de LHBT-vluchtelingen gaat het vaak over homoseksualiteit als reden om te vluchten en de noodzaak dat Nederland asiel biedt aan deze groep. Daarnaast komen de voor LHBT's onveilige situatie in Asielzoekerscentra en de angst om terug te moeten in beeld: 'Stroom asielzoekers neemt sterk toe: 'Als ik terug moet, pleeg ik zelfmoord' stond er bijvoorbeeld in de *Gay Krant* 17 van 1996.

² De tekst van dit hoofdstuk verscheen eerder in de brochure *Biculturele LHBT's aan het woord over hun doen en laten* (Van der Klein, Oostrik & Duysak, 2016).

Geloof en gemeenschap

In veel verhalen over biculturele LHBT's wordt de islam genoemd als belemmering. Lang niet alle biculturele LHBT's zijn moslim, maar in de publieke aandacht is dit een factor, die met name voor Turkse en Marokkaanse lesbo's en homo's een probleem vormt. In de sprekende verhalen die de mensen zelf vertellen worden ook veel suggesties gedaan om daarmee om te gaan: 'Allah heeft mij zo gemaakt'. Bij mensen met een Surinaamse (of ander deel van de Cariben) achtergrond is er veel aandacht voor het oordeel van de gemeenschap en de informele netwerken die het tegelijkertijd onmogelijk en mogelijk maken om homoseksuele ervaringen op te doen. In een *Sek* van 1990 bijvoorbeeld staat een artikel 'Surinaams en homo: sterke sociale controle'. Onder de Surinaamse Nederlanders zijn veel christenen, hindoes en moslims. Tolerantie ten opzichte van homoseksualiteit is onder andere afhankelijk van de mate van religiositeit (Huijnk, 2014).

Mannen, vrouwen, coming out en zelfbeschikking

Er blijkt uit het materiaal een groot verschil tussen de strategieën van mannen en die van vrouwen: bij homoseksuele mannen komt een dubbelleven als strategie vaak voor. Lesbische vrouwen uit migrantengroepen kiezen minder vaak voor geheimhouding en stappen in hun jong volwassen leven eerder of verder weg van hun familie. Opleiding, werk (inkomen) of vriendenkring die een zelfstandig leven mogelijk maken zijn daarbij essentieel. Dat geldt overigens voor alle groepen, ook voor mannen en Nederlandse Nederlanders: hoe meer zelfstandigheid op andere terreinen van het leven hoe makkelijker eigen keuzes te maken zijn op het gebied van de liefde, seksualiteit en seksuele identiteit. Wat dat betreft lijken er meer overeenkomsten dan verschillen tussen de diverse groepen LHBT's in Nederland. Cultureel verschil is van invloed op de tolerantiecijfers en heeft ook invloed op het gemak om uit de kast te komen (coming out), maar wanneer het op zelfbeschikking en eigen keuzes aankomt - en de strategieën die daarmee gepaard gaan - lijken de wegen die bewandeld worden in individuele levens toch erg veel op elkaar.

Zelfacceptatie en internet

Zelfacceptatie is de allerbelangrijkste factor die het mensen mogelijk maakt om hun eigen keuzes te maken in het leven. LHBT's die zichzelf en hun eigen strategieën accepteren staan vrijer in het leven dan degenen die dat niet doen. Als de gemeenschap of het gezin waar zij uitkomen intolerant staat ten opzichte

van homoseksualiteit, kan het helpen om afstand te nemen: letterlijk en figuurlijk. Derden kunnen daarbij van dienst zijn. In de verhalen zijn het voetbalvriendinnen, stagebegeleiders, vrijwilligers en professionals bij organisaties als Veilige Haven, het Roze Dak en Blijf van m'n Lijf-huizen die woonruimte aanbieden of een luisterend oor. De afgelopen jaren werd internet met de mogelijkheden om anoniem of in veilige chatgroepen te communiceren steeds belangrijker.

Ook een bezoek aan de huisarts of therapie bij een psycholoog kan zelfacceptatie bevorderen. Er is zelfs een verhaal van een jongere die door haar ouders naar de huisarts werd gestuurd voor een medicijn tegen homoseksualiteit. Met de huisarts heeft zij bevrijdend kunnen lachen over deze absurde vraag. Het gesprek met de objectiverende derde gaf lucht.

Hulp uit onverwachte hoek

Ook is er vaak onverwachte hulp binnen de gemeenschap of het gezin. Zussen worden het eerst in vertrouwen genomen door de biculturele LHBT's en vaak met succes. Soms spelen zij ook een rol in het gesprek met ouders. Moeders blijken vaak liefdevoller te reageren dan vaders. Maar ook onder de vaders zijn er meer en minder laconieke reacties. Vaders die de TV juist aan laten staan als Arie Boomsma *Uit de kast* presenteert, en vaders die dreigen met moord of eerwraak.

Steun van peers in en buiten de gemeenschap is goud waard: live of via internet. Een Marokkaans-Nederlandse studente HBO-maatschappelijk werk riep met een vriendin Maroclesbian@hotmail.com in het leven. Met dat adres mengden zij zich in chatrooms en dergelijke. Veel geïnterviewden uit de jaren tachtig en negentig bezochten de couscous- bijeenkomsten op het COC, of biculturele uitgaansgelegenheden als Homolulu en Habibi Ana. Nu is respect2love een ontmoetingsplaats (website en bijeenkomsten).

In de bundel van de Schorerstichting *Mijn geloof en mijn geluk* (2002) is een verhaal opgenomen van een jonge man en een jonge vrouw van Turkse komaf die met elkaar getrouwd zijn en binnen hun huwelijk elkaar de vrijheid geven om homo- en lesbo-ervaringen op te doen. Zij vertrouwen elkaar, niemand weet daar verder van. Op eigen wijze je eigen weg zoeken is de les die we meekrijgen uit de sprekende verhalen in het materiaal. Zichtbaarheid van eerdere voorbeelden werkt daarbij inspirerend. Daarom is het bijvoorbeeld cruciaal dat de Marokkaans-Nederlandse hetero Khadija Arib in 2011 vijf verhalen bijebracht die islamitische lesbo's een hart onder de riem steken.

Biculturele LHBT's zijn niet alleen, zo blijkt uit de 400 bronnen die de onderzoekers verzamelden.

Verhalen en hulp verlenen

Als hulpverlener (of homobeweging) heeft het geen zin om perse aan te sturen op een Nederlandse coming out. Vraag de LHBT uit wat voor gezin hij/zij komt en wie in de familie als bondgenoot zou kunnen fungeren. Bedenk samen welke stappen wel (en niet) veilig zijn om te ondernemen, ook stappen die niets met seksualiteit te maken hebben zijn van belang. Maar ga vooral niet uit van eigen vooronderstellingen over de cultuur waar de LHBT vandaan komt. De persoon in kwestie kan jou daar zelf het meeste over vertellen en de accenten geven die voor hem/haar belangrijk zijn.

2

Op zoek naar sprekende verhalen

Het zoekproces bij IHLIA

- De zoektocht naar sprekende verhalen van biculturele LHBT's is begonnen in de online catalogus van IHLIA LGBT Heritage: www.ihlia.nl.
- In alle velden is gezocht naar titels volgens de formule: "etnische achtergrond (getrunceerd) + Nederland". In het geval van Marokkaans-Nederlandse LHBT's werd dat dus: "Marok* + Nederland".
- Dit leverde een lijst op met materiaal dat bij IHLIA te vinden is. In deze lijst staat titel van het stuk, auteur, jaar van uitgave, vindplaats, type materiaal (boek, artikel, AVN, etc) trefwoorden (thesaurustermen) en vaak een korte, door IHLIA gemaakte, samenvatting. Iedere zoekopdracht is opgeslagen in een apart document. De catalogus gaat tot 2013.
- Deze documenten zijn doorzocht op relevante titels. In het geval van Marok* + Nederland betrof dat ongeveer een kwart. De rest gaat voornamelijk over attitudes ten aanzien van homoseksualiteit of geweld tegen LHBT's, of is grijze literatuur zoals folders, scripties e.d.; romans; films, foto's en affiches; voorlichtingsmateriaal zonder levensverhalen.
- De relevante titels, dus titels waar waarschijnlijk de mensen zelf aan het woord komen over hun persoonlijke leven, zijn in één document verzameld en voor de Surinaams-, Marokkaans-, en Turks- Nederlandse titels op chronologische volgorde gesorteerd. De 'overige' titels (over vluchtelingen, algemeen, geloof en andere biculturele groepen) zijn alfabetisch gesorteerd op (etnische achtergrond en) auteur.
- De selectie is opgevraagd bij IHLIA en daar bekeken. Wanneer een titel daadwerkelijk relevant bleek, is het artikel gekopieerd.
- De selectie is aangevuld met krantenartikelen uit de IHLIA-knipselmappen. Deze zijn per thema gerangschikt. Niet alle knipsels staan in de catalogus. Tijdens het

zoeken in de knipselmappen is er daarom nog een aantal relevante titels opgedoken: ongeveer 30.

- Er is nog een aanvulling gekomen door IHLIA het betreft titels uit 2014 en 2015 uit hun werkbestand: dat zijn documenten die wel geregistreerd zijn maar nog niet ontsloten in de collectie. Ongeveer 15 titels.

Het zoekproces in LexisNexis en het net

- Via krantendatabase LexisNexis is aanvullende gezocht naar verhalen van LHBT's met een Marokkaanse, Turkse en Surinaamse achtergrond over de periode 2000 tot en met 2015. Dit leverde ongeveer 35 nieuwe Marokkaanse titels op, 9 nieuwe artikelen voor Turkse LHBT's en 7 nieuwe artikelen waarin Surinaamse Nederlanders aan het woord komen.
- Verder is er een netsearch uitgevoerd die enkele relevante artikelen opleverde. De sprekende verhalen zijn voornamelijk afkomstig van tijdschriften en verhalen in bundels die zijn uitgebracht door stichtingen. Voor Marokkaans-Nederlandse LHBT's zijn er 2 artikelen gevonden met een verhaal, voor de Turken betrof dit 17 verhalen (inclusief een bundel met 15 persoonlijke verhalen van Turks Nederlandse lesbo's). Daarnaast zijn er 3 tijdschriftartikelen met verhalen van transseksuelen met een biculturele achtergrond gevonden. Tot slot vonden we een bundel met 10 persoonlijke verhalen van vluchtelingen.

Over de verzamelde titels

- De grootste groepen in de eerste inventarisatie op IHLIA zijn:
  - » Marokkaanse achtergrond (113 titels)
  - » Turkse achtergrond (107 titels)
  - » Surinaamse achtergrond (100 titels)
  - » Vluchtelingen en asielzoekers (59 titels)

- Veel sprekende en persoonlijke verhalen komen uit (interview)bundels, die voor ons verdiepend onderzoek van onschatbare waarde zijn. Elk verhaal (of hoofdstuk) binnen deze bundels zijn dan ook als een afzonderlijke titel opgenomen in de bronnenlijst. Deze bundels zijn:
  - » *Mijn geloof en Mijn geluk* (2002) van Imad el Kaka en Hatice Kursus met 24 openhartige verhalen van LHBT's met een biculturele en islamitische achtergrond.
  - » Het boek van Khadija Arib *Allah heeft ons zo gemaakt* (2011), waarin 5 lesbische vrouwen in Nederland met een biculturele en islamitische achtergrond aan het woord komen.
  - » De interview bundel van Stichting Katilim *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (2014) waarin 15 persoonlijke interviews met Turks Nederlandse Lesbo's zijn samengebracht.
  - » De bundel van *Respect2Love; Kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (2008) Waarin 14 jongeren met een biculturele achtergrond vertellen over hun homoseksuele geaardheid.
  - » De sleutelpublicatie van Marianne Cense *Over diploma-ten en activisten* (2013) met fragmenten van sprekende verhalen over de verschillende, subtiele en publieke, strategieën van biculturele lesbische vrouwen, homo-seksuele mannen en biseksuelen.

Enkele observaties over het materiaal

- De oudste titels stammen uit begin jaren '80 en zijn vooral afstudeerscripties. De vroegste titels gaan over mensen met een Surinaams of Antilliaanse achtergrond:
  - » Jokhoe, L. (1980). *Homofielen uit Suriname: een vergeten groep in de Nederlandse samenleving?* Amsterdam: Sociale Akademie 'De Aemstelhoorn'/. [afstudeerscriptie] Signatuur IHLIA: cat. (jokho/hom) g.
  - » Debrot, N. (1980). *"Maricu": emancipatie Antilliaanse homosexualiteit.* Sociale Akademie Rotterdam. [afstudeerscriptie] Signatuur IHLIA: ts
  - » Rosario, V. (1982). *Stap voor stap, maar verder zal ik gaan met mijn 'homo-emancipatie'.* Amsterdam. [scriptie] Signatuur IHLIA: cat. (rosar/sta) g.
- Alle gevonden titels tot en met 1985, en dat zijn er 13, gaan over mensen met een Surinaamse of Antilliaanse achtergrond, met twee uitzonderingen: een gaat over een Indonesische achtergrond, en een gaat over een Chileense vluchteling.
- De aandacht voor biculturele LHBT's komt vooral van de homomedia: *Gay Krant*, *XL*, *Zij aan zij*, *Expreszo*, *Sek*, *sQueue*, *Homologie*, *Schorer*, *Gay News*, *Winq*, *Gay & Night*, *COC Update*, *L'Homo Linda Magazine*.
- In veel verhalen van biculturele LHBT's wordt islam genoemd. Vaak lijkt dat van groter belang dan de etnische achtergrond – soms gaat het alleen over 'moslims'. Wij hebben zoveel mogelijk de relevante bronnen weer herverdeeld naar etnische achtergrond, omdat we op die manier patronen van zelfbeschikking naar etnische achtergrond in beeld kunnen krijgen.
- Bij de LHBT's met een Turkse of Marokkaanse achtergrond gaat veel van het materiaal over religie als een hindernis bij coming out. Een voorbeeld hiervan komt uit *SUM* in 2001: *'Lesbisch + Islamitisch = taboe. 'Komen Nederlanders er ook eens achter?'* en *'God en homoseksualiteit: een goddeloze liefde?'* in: *Ho!* van datzelfde jaar. Daarnaast spelen familiewaarden en familie eer een belangrijke rol bij de coming out onder Turkse en Marokkaanse LHBT's. Aan de erkenning van de ouders wordt veel waarde gehecht, maar de algemene onbekendheid en taboe op homoseksualiteit staat de ouderlijke erkenning van de seksuele identiteit in de weg. Veel kiezen daarom ook om de geaardheid geheim te houden (in kleine kring). In de Turkse gemeenschap wordt het stilzwijgen van het onderwerp ook gewaardeerd. Wanneer familieleden een vermoeden hebben vragen ze bijvoorbeeld niet wanneer iemand denkt te gaan trouwen (terwijl dit één van de eerste vragen is die wordt gesteld door familieleden). Ook wordt na de coming out weinig gesproken over de homoseksuele identiteit (stilzwijgende acceptatie).
- Bij mensen met een Surinaamse (of ander deel van de Cariben) achtergrond is er juist meer aandacht voor het oordeel van de gemeenschap. In een *Sek* van 1990 bijvoorbeeld staat een artikel *'Surinaams en homo: sterke sociale controle'*.
- Bij mannen lijkt een dubbelleven als strategie vaker voor te komen dan bij vrouwen. Vrouwen (in de Turkse en Marokkaanse gemeenschap) hebben veel minder bewegingsruimte om een getrouwd bestaan te combineren met lesbische affaires. Dit heeft als gevolg dat vrouwen veel radicalere stappen moeten nemen in hun zelfbeschikking (bijvoorbeeld breken met de familie).
- Veel teksten over vluchtelingen en asielzoekers gaan over homoseksualiteit als reden om te vluchten, de voor LHBT's onveilige situatie in AZC's en over de angst terug te moeten: *'Stroom asielzoekers neemt sterk toe: 'Als ik terug moet, pleeg ik zelfmoord'* stond er bijvoorbeeld in de *Gay Krant* 17 van 1996.
- Het gaat al snel over coming out in de teksten en de moeilijkheden daarbij in de verhalen. De Nederlandse norm om uit de kast te komen (Boonstra: fase 5) wordt ook bij biculturelen gevoeld (zie ook *Djinn* van Dibi). Ondanks de verhalen over non-acceptatie als hindernis bij coming out

zien we ook aanknopingspunten voor eigen keuzevrijheid in de verhalen opdoemen.

- In onze verdiepende analyses zijn we nader ingegaan op de elementen die zelfbeschikking bevorderen: een poging doen om juist die aanknopingspunten naar voren te halen. Welke elementen bevorderen zelfbeschikking? Vaak vertellen de betrokkenen over deze elementen als subtekst. De elementen worden bij wijze van spreken onbewust opgetekend; wij halen ze uit de tekst.
- We zien meer overeenkomsten tussen Nederlands- Nederlandse en biculturele LHBT's dan aanvankelijk gedacht. Het culturele verschil is er wel en heeft ook invloed op het gemak om uit de kast te komen, maar wanneer het op zelfbeschikking aankomt en de strategieën die daarmee gepaard gaan, lijken de wegen die bewandeld worden wel heel erg veel op elkaar (zoals het proces van zelfacceptatie, verkennen van homoseksuele en lesbische gevoelens etc.).
- Daarnaast komen in de verzamelde stukken enkele publieke figuren naar voren die het voortouw nemen wat betreft de homo emancipatie in hun gemeenschap. Voor LHBT's met een Surinaamse achtergrond zijn dit voornamelijk schrijvers, wetenschappers en cabaretiers. Boegbeelden van Turks- Nederlandse komaf zijn in het bijzonder activisten, fotografen en politici. In de Marokkaanse gemeenschap zijn politici, journalisten, acteurs en activisten die zich bezighouden met dit onderwerp.

3

Bronnenlijst over Surinaams -Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde

In de jaren tachtig gaan de titels voornamelijk over Surinaamse homo's en lesbo's in de Nederlandse samenleving en de 'matisma- cultuur' ('*Homofielen uit Suriname: een vergeten groep in de Nederlandse samenleving?*'; *Ptata sanie: Homoseksuele jongens, Surinaamse verlangens en de Hollandse werkelijkheid.*'). In de jaren negentig komen verschillende onderwerpen aanbod; enkele titels over vergelijkend leven 'als homo' in Suriname of Nederland en titels die gaan over sociale controle en taboe- kwesties ('*Hier en daar: Surinaamse homo's over het leven in Nederland en in Suriname*'; '*Surinaams en homo: Sterke sociale controle*'; '*Taboe bij Hindoes doorbreken*'). Ook zijn enkele homo's en lesbo's aan het woord uit het cultureel vakgebied (*Fatzy, jazz-zangeres, operaster en Kniertje: 'Zwart is commercieel niet aantrekkelijk*'; '*Lydia Emanuels prijst zichzelf gelukkig*').

Tussen 2000 en 2006 voornamelijk titels over houdingen van de Surinaamse gemeenschap tegenover homoseksualiteit (roddelcultuur en aan ideaalbeeld voldoen), maar ook enkele coming-out verhalen en wederom succesverhalen van homoseksuele Surinamers (in cultuurdomein) ('*Edgar Biervliet veelbelovende nieuwkomer in theaterland*'; '*Cabaret als spiegel*'; '*Moeder en zoon samen uit de kast*'; '*In deze cultuur is het ontzettend belangrijk wat anderen over je zeggen*'). Vanaf 2008 enkele artikelen wederom over discretie en bespreekbaarheid van geaardheid ('*Ik schreeuw het niet van de daken*'), maar langzaam ook (vanaf 2010) eerste rolmodellen die uitkomen voor geaardheid en initiatieven die de situatie (onbekend en onbemind) willen veranderen binnen de Surinaams-Nederlandse gemeenschap ('*Ik wil nu een voorbeeld zijn, niet pas als ik dood ben*'; '*SaVo zet zich in voor Hindoestaanse homo's: 'Het woord eindelijk heb ik vaak gehoord*'; '*Blij mezelf te mogen zijn*').

Jokhoe, L. (1980). *Homofielen uit Suriname: een vergeten groep in de Nederlandse samenleving?* Amsterdam.

Goossensen, J. (1980). *Werkgroep Surinaamse homoseksuelen in Nederland*. (z.p.)

Breunissen, K. (1982). Edgar Cairo: 'Eigenlijk ben ik geen homo; ik ben boeler.' *Sek*, 12(5), 3-5.

'Shanti' (1982). "Mi boi", zei ma lief, "doe niet zo gek" . Shanti in gesprek met Surinaamse jongen in travestie. *SuHo Krant*, 1(3), 15-17.

Vermij, L. T. (1983). Surinaamse vrouwen in Nederland. *Homologie*, (5), 8-10.

Jokhoe, L. (regie). (1983). *Matisma..?* [dvd].

Patrick. (1984). Adjiedj. *SuHo Krant*, 2(3), 10-11.

(z.n.) (1986). Hanna Breeveld en Astrid Roemer. *Ontmoetingen*, 11 juli. [vhs].

Sanders, S. (1988). Ptata sanie: Homoseksuele jongens, Surinaamse verlangens en de Hollandse werkelijkheid. *Jeugd en Samenleving*, 18(1), 15-27.

Kamperveen, J. (presentatie) (1990). (z.t.). Johnny. [dvd].

Samuel. (1990). Surinaamse homo's: clandestiene liefde. *Sek*, 20(11), 17.

Stobbe, H. (1990). Surinaams en homo: Sterke sociale controle. *Sek*, 20(3), 14-15.

Friso, J. (1991). Het aureool van de allochtone homojongere. *Homologie*, 13(6), 12-15.

- Herwaarden, J. van., & Hokstam, S. (1991). "Is dat er ook in Nederland?": Lesbisch moederen vanuit een andere cultuur. *Ma'dam*, 6(4), 5-7.
- Robles, E. (1991). Lieve vriendin: fragment uit een brief. *Homologie*, 13(6), 26-27.
- Broer, K. (1992). Uit in wit Amsterdam en Utrecht. *XL*, 1(1), 28-29.
- Oyen, A. (1992). De Janet sprak met Joanna Werners: "Exotisch fruit is heel duur." *De Janet*, 39, 20-21.
- Krol, H., & Wijdenbosch, F. (1993). Fatzy, jazz-zangeres, operaster en Kniertje: "Zwart is commercieel niet aantrekkelijk." *Gay Krant*, 232, 17.
- Veur, D. van der. (1993). Hier en daar: Surinaamse homo's over het leven in Nederland en in Suriname. *Expreszo*, 6(4), 26-27.
- Biesheuvel, J. (1994). Antropologe Gloria Wekker: "We moeten open staan voor vele relatievormen." *Gay Krant*, 268, 17.
- Moor, L. (1994). Taboe bij Hindoes doorbreken: Je gaat dood en aids bestaat niet. *Haagse Courant*, oktober.
- Tuinman, A. (1994). In Suriname is geen COC. *Ma'dam*, 9(3), 4-5.
- Yperen, P. van. (1994). Michael Bhola over homoseksualiteit in Suriname en de vrijheid van Nederland: "Wow, shit, ik voel me zo vrij!" *XL*, 3(11), 28-29.
- Bunschoten, H. van. (presentatie) (1995). 'Amsterdam' in: *Ik houd van jou*. [vhs].
- Hofstede, G. (1995). Allochtone jongeren vertellen over homoseksualiteit: "Een paar neven van mij zijn nichten." *Gay Krant*, (283), 4.
- Kok, R. de. (1995). Stanley Burlison en Juan Wells in eerste Surinaamse musical: "Homoseksualiteit gebeurt er veelal stiekem hè!" *Gay Krant*, ii-3.
- Treffers, J. (1995). Tussen twee continenten. *Ma'dam*, 10(3), 4-6.
- Vinke, H. (1996). De schrijfster: "Dat schrijven is zwaar uit de hand gelopen." *Ma'dam*, 11(2), 16-17.
- Kisoentewari, S., & Johkoe, L. (1997). Homo in kleur. *Prisma*, 13(1), 30-33.
- Rijdes, J. & Wit, T. (1997). Afro-Surinaamse maticultuur in Nederland: Een warme cultuur in een koud klimaat. *Vroom en Vrolijk*, 8(1), 8-10.
- Sevil, M. (1997). Surinaams pleegkind Wensley Ton zoekt naar de basis van zijn bestaan: 'Ik weet zeker dat er veel ongelukkige jongens rondlopen in het betaalde voetbal'. *Gay Krant*, 18(325), 13.
- (z.n.) (1997). *Pink TV*. [vhs].
- Elferink, T. (1999). Homo in de bajes. *COC Update*, 6(2), 11.
- Emanuel, L. (1999). "Ik weet wat ik wil": interview met Claudette Tjen A Tak. *Amarant*, 28(5), 14-16.
- Emanuel, L. (1999). 999 liefdesbrieven!: Interview met Joanna Werners. *Amarant*, 28(4), 12-14.
- Hoekstra, E. (1999). CB Milton: sexy beest. *sQueueze*, 4(2), 32-34.
- Kruijf, A. de., & Hermans, M. (1999). Lydia Emanuel prijst zichzelf gelukkig. *Madam*, 14(3), 12-13.
- Kuppens, A., & Solomon, E. (1999). Lesbisch, maar toch zo verschillend: Diversiteitsbeleid: een pleidooi voor multiculturele ontmoetingen. *Zij aan zij*, 8(3), 6-9.
- Bakas, A., David, V., & Somberg, P. (2001). *Saying yes to sex : homoseksualiteit in de etnische smeltkroes*.
- Edelstein, A., Coevorden, K. van. (samenstelling). (2001). De ontmoeting. *Gemengde liefde* [dvd].
- Esch, A. van. (2002). Zakenman Adjiedj Bakas is gesteld op zijn vrijheid: "Terug naar Suriname? Spáár me!" *Gay Krant*, 461, 18-19.
- Jadnanansing, T. (presentator). (2002). Binnen. *Multiculturele Televisie Nederland*.
- Jansen van Galen, J. (2002). Intern ontzuren. *Het Parool*, 16-24, 9 november.

- Kaka, I. el. & Kursun, H. (2002). Ali: Een gedane zaak. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (143-147). Amsterdam: Schorerstichting.
- Vries, D., Reeder, A., Reina, M. (2003). Erkenning. *Schorer.nl*, 3, 20-22.
- Veen, W. van. (2003). Edgar Biervliet veelbelovende nieuwkomer in theaterland: Cabaret als spiegel. *Gay Krant*, 483, 38-39.
- Rotterberg, F. (interviewer) (2004). Adjiedj Bakas'. *XLf*. [dvd].
- (z.n.) (2004). Kenneth en zijn coming out. [dvd].
- (z.n.) (2004). Moeder en zoon samen uit de kast. *Gay and Night*, 83, 76-77.
- Bessems, K. (31 januari, 2004). Wel doen, niet zeggen; "Je ziet openlijke homo's lopen op hindoestaanse feesten." *Trouw*, 13, 31 januari.
- Abdoelkariem, K. (2006). Samir: "Je moet bij ons aan het ideaalbeeld voldoen anders heb je gefaald." In: Homoseksualiteit binnen de Hindoestaanse gemeenschap. *Gay Krant*, 27(565), 4-7.
- Abdoelkariem, K. (2006). Dhurender: "In deze cultuur is het ontzettend belangrijk wat anderen over je zeggen. Dus doe je het met mannen, doe het dan stiekem." In: Homoseksualiteit binnen de Hindoestaanse gemeenschap. *Gay Krant*, 27(565), 4-7.
- Abdoelkariem, K. (2006). Reza: "Veel Hindoestanen zijn bevooroordeeld en denken dat alle homo's in de prostitutie zitten uiteindelijk doodgaan aan aids." Homoseksualiteit binnen de Hindoestaanse gemeenschap. *Gay Krant*, 27(565), 4-7.
- Abdoelkariem, K. (2006). Sunjay: "Binnen de Hindoestaanse gemeenschap wordt veel geroddeld. Om mijn familie te beschermen hou ik het liever voor me." Homoseksualiteit binnen de Hindoestaanse gemeenschap. *Gay Krant*, 27(565), 4-7.
- Dotulong, J. (3 september, 2006). Radj: "Mijn ouders denken dat homo zijn een ziekte is." Familie gaat voor: Allochtone homoseksuelen willen eigen emancipatie. *NRC*.
- Hofman, P. (2007). En het volgende getal is.... *Gay Krant*, 28 (577), 38-39.
- Smit, P. J. (2007). Met hiv leven als moslim: interview: "We hoeven niet meer gestraft te worden. Mensen die ziek zijn, maken op aarde al zoveel lijden mee dat zij daardoor gezuiverd worden." *Hiv nieuws*, 104, 18-21.
- (z.n.). (21 oktober, 2008). Mikel (45). *Dagblad De Pers*, 25, 21 oktober.
- Dalen, F. van. (2008). Wandena: "Mjn moeder heeft ze me zo hard geslagen dat ik ben flauwgevallen." *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (p.). Amsterdam: COC Nederland.
- Dalen, F.van. (2008). Susanne: "De publieke vernedering vond ik misschien nog wel erger dan de kopstoot die hij mij gaf." In: *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?* Amsterdam: COC Nederland.
- Drost, L. (27 september, 2008). Healing homo's levensgevaarlijk. *Trouw*, 10-11, 27 september.
- Rijken, K. (2008). Donkere homo's uit de kast op Gay Pride: Dansen op de Antillenboot. *Algemeen Dagblad*, 9, 4 augustus.
- Splint, N., & Harman, M. (2008). Het is moeilijk voor een Surinamer om zijn coming out te beleven. *Gay Krant*, 29(595), 16-18.
- Marlet, G. (2009). "Ik schreeuw het niet van de daken." *Trouw*, 2, 27 juli.
- Boxhoorn, D. (2010). COC kweekt acceptatie op scholen. *Metro*, 10 december.
- Hekma, G., & Anderson, D. (2010). Leven en laten leven; Surinaamse Nederlanders over homoseksualiteit. In Keuzenkamp, S. (et al.) *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (246-264). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Timmermans, T. (2010). "Ik wil nu een voorbeeld zijn, niet pas als ik dood ben." *Hiv Nieuws*, 125, 23-25.
- Krol, H. & Esch, A. van. (2011). "Ik hoop dat anderen mijn lot bespaard blijft." Gautam wil met zijn verhaal mensen wakker schudden. *Gay Krant*, 32(656), 8-9.
- Tates, T. (2011). Raffaëla: *AD/Rotterdams Dagblad*, 16, 2 mei.
- Koning, B. de. (2011). Het tuinbroekentijdperk ver voorbij. *Het Parool*, 16, 4 augustus.

(z.n.) (2011). Haat als dank: Henk Krol vertelt gruwelijke verhaal van Gautam, prooi van streng islamitische stiefvader en broers. *De Telegraaf*, 2, 14 december.

Hira, S. (2011). *Verboden liefde: familie en homoseksualiteit in de Surinaamse gemeenschap*. Den Haag: Amrit Consultancy Nederland.

Traidia, H. (presentatie). (2012). Shiwally. In: *Vals Plat*. [dvd] .

Coblijn, van M. (2012). Blij mezelf te mogen zijn; Next festival. *NRC. NEXT*, 1 augustus.

Vreede, S. (2012). SaVo zet zich in voor Hindoestaanse homo's: "Het woord eindelijk heb ik vaak gehoord." *Gay Krant*, 32(656), 16.

(z.n.). (2014). BeyonG: "Ik kan de hele dag wel aan mijn borsten zitten." In: Het is de meeste ingrijpende verandering die je kunt doormaken: die van vrouw naar man of andersom (28). *Glossy vrouw*.

Heemelaar, N. (2014). Geen travestiet, maar een artiest. *AD/ Haagsche Courant*, 16, 22 mei.

Naafs, S. (2015). "Mijn familie was bang dat ik extreem zou worden." *Het Parool*, 27, 2 mei.

(z.n.). (2015). Première documentaire 'onbekend onbemind'; De acceptatie van homoseksualiteit binnen de Surinaamse gemeenschap'. *De Surinaamse krant*, (z.p.), 4 december.

4

Bronnenlijst over Marokkaans-Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde

Begin jaren negentig verschijnen veel titels over vriendschappen en relaties (*warme vriendschappen*, *'hand in hand op de bank..'*) en de Arabische gayscene en bi-culturele homo organisaties (*'duizend en- een- nacht in de Jordaan*, *'familiegevoel wat ik heb met Strange Fruit...*). Halverwege en eind jaren negentig voornamelijk over botsingen (en vereniging) tussen homoseksualiteit met Marokkaanse cultuur en mannelijkheid (*binnen gillende meiden, buiten macho's; (...) onderschat hoe moeilijk het is Marokkaan én homo te zijn*; *'Alle Marokkanen houden van vrouwen'*).

Vanaf de millenniumwisseling komen titels voor met betrekking tot islam en breken met het thuisfront (*'God en homoseksualiteit: een goddeloze liefde?'*; *'Allah weet best dat ik een goede jongen ben*'; *'Ik mis mijn familie zo*'; *'De moeilijke keuze van Souad'*). Tussen jaren 2005 en 2010 voornamelijk verhalen over dubbellevens en gedeeltelijke coming- outs en wederom confrontaties met familie(waarden) (*'Wel uit, niet thuis*'; *'twee levens, twee gezichten*'; *'Gesluierde liefde : vrouwen die niet van vrouwen mogen houden*'; *'Laveren tussen homoliefde en familiewaarden*; *'Marokkaan voert vaak toneelstukje op'*). In 2013 en 2014 over het algemeen titels over het uitgaansleven en zichtbaarheid van Marokkaanse homo's en lesbo, beïnvloed door het meevaren van Marokkaanse boot tijdens Canal Pride (*'Thuis in de Arabische gayscene*'; *'Marokkaanse gays laten zich zien*'; *'Marokkaanse damesliefde'*). In 2015 een mengelmoes aan onderwerpen, enkele artikelen over toneelstuk *Schijn*, maar ook enkele over emancipatie van Marokkaans Nederlandse LHBT's, en wederom weer over de relatie tussen islam en homoseksualiteit (*'Help moslimhomo's de strijd thuis te winnen*'; *'Marokkaanse Facebookgeneratie strijdt tegen homofobie*'; *'Keurig moslimmeisje valt op vrouwen*'; *'Laveren tussen haram en halal'*).

Groen, T. de., (1986). *Kulturele minderheden & homoseksueel gedrag in Nederland*. Breda: stichting HITH.

Bos, M. (1990). Marokko: Warme vriendschappen. *Sek*, 20(10), 4.

Os, T. van. (1990). Jonge Marokkaanse Nederlander: Hand in hand op de bank voor de tv. *Sek*, 20(3), 8-9.

Sevil, M. (1992). Secret Garden houdt Arabische Avonden: Duizend-en-een-nacht in hartje Jordaan. *Gay Krant*, 335, 17.

Gelder, P. van., & Lamur, H.E. (1993). *Tussen schaamte en mannelijkheid; Seksuele relaties en beschermingsgedrag onder Marokkaanse mannen* (106-127). Amsterdam: Het Spinhuis.

Hofstede, G. (1995). Allochtone jongeren vertellen over homoseksualiteit: " Een paar neven van mij zijn nichten." *Gay Krant*, 283, 17.

Yperen, P. van. (1995). "Het is een familiegevoel wat ik heb met Strange Fruit.": Fa Yacoubi over leven met twee culturen en haar keuze voor het COC'. *XL*, 4(3), 20-21.

Scholten, D. (1996). Een man een man, een woord een woord. *ZIP*, 24-26.

Smulders, P. (1996). Alle Marokkanen houden van vrouwen. *sQueueze*, 1(6), 64-68.

Afman, H. (1996). Abdel. De kloof (66-67). *Nieuwe Revu*, 65, 69, 24 juni.

Afman, H. (1996). Rachid. De kloof (69). *Nieuwe Revu*, 65, 69, 24 juni.

- Koelewijn, R. (1997). Slecht, duivels en laag. *Het Parool*, 13, 19 juli.
- Sevil, M. (1997). Binnen gillende meiden, buiten macho's. *Contrast*, 21, 8-9, 19 juni.
- Sevil, M. & Bouslimane, J. (1997). Worstelen met twee culturen: "Misschien heb ik onderschat hoe moeilijk het is om Marokkaan én homo te zijn." *Gay Krant*, 18 (330), 16.
- Eijsink, M. (1998). De tweede sexualiteitgolf. Emancipatie van Turkse en Marokkaanse homo's. *Discorsi*, 31(7), 28-29.
- Kruijf, A. de. (1998). Niet iedereen kan vertellen dat hij homo is. *Contact*, 5(14), 1.
- Dam, B. van. (1996). Tussen tulpen en muntthee. *Pink*, 16(3), 9.
- Kaka, I. el. (1998). Moeizame relatievorming jonge moslimhomo's. *Contrast*, 5(36), 1, 4-5.
- Stavast, A. (1999). Een leven tussen twee culturen: Marokkaanse homo's veroveren gay-scene. *Gay Krant*, 20(383), 11, 23 april.
- Renkema, A. & Helder, H. (1999). *Versluisd verlangen: jeugdhulpverlening aan homoseksuele Turkse en Marokkaanse jongeren*. Groningen: Hanzehogeschool, afd. Maatschappelijk Werk en Dienstverlening.
- Brandebarg, A. (1999). "Ik geloof absoluut niet in kunst zonder erotiek." *Culture and Camp* 5(54), 13-15.
- Meijer, M. de. (2000). Talkshow Catherine over allochtone homo's: "Ook een niet-Nederlandse homo kan gelukkig zijn." *Gay Krant*, 21(407), 42.
- Meijer, M. de. (2000). Hakim heeft een Marokkaanse achtergrond: "Ik voel me gevangen in de middeleeuwen." *Gay Krant*, 21(404), 17.
- Vellenga, F. (samenstelling en regie) (2000). *Angst voor de liefde & de imams*. [vhs].
- Jong, S. de & Kouwenhove, N. (2001). God en homoseksualiteit: een goddeloze liefde? *Ho!*, 10, 4-6.
- Spek, T. van der. (2001). Noodkreet van een Marokkaans meisje: "Mijn vader wil me vermoorden omdat ik lesbisch ben." *Zij aan Zij*, 10(9), 12-15.
- Engelen, M. van. (2001). Kippenvel bij coming out Arabische homo's. *Het Parool*, p. 5, 6 augustus.
- Bakas, A., David, V.; Somberg, P. (2001). Saying yes to sex : homoseksualiteit in de etnische smeltkroes.
- Smit, H. (2001). *Jong, Marokkaans en... homoseksueel*. Amsterdam: Hogeschool van Amsterdam.
- Manschot, A. (2002). Lesbische moslims voor de camera; Agenda. *Opzij, zijkrant*, 15, 1 juli.
- Verkerk, C. (22 oktober, 2002). Gedoemd tot een ellendig bestaan. *Het Parool*, p. 2.
- Azough, R. (27 juli, 2002). Vluchten naar het net. *de Volkskrant*, p. 1.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Latifa; Tien stappen te snel. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (25-31). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Milouda; In naam van geloof en cultuur. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (33-37). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el. & Kursun, H. (2002). Nazha Arsim; Ontbijt op bed. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (57-61). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el. & Kursun, H. (2002). Warda; Een versteende Islam. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (75-79). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Jihan; Erkennen en tolereren. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (81-85). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Souad; Zweren op de Koran. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. (93-96). Amsterdam: Schorerstichting.

- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Mimoun; De islam is bevrijdend en niet opsluitend. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens.* (99-104). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Jamal; Allah weet best dat ik een goede jongen ben. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens.* (137-140). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Sidi: De ideale zoon. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens.* (149-152). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Faisal; Lang leve de lol. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens.* (155-158). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Abd; Ik mis mijn familie zo. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens.* (161-167). Amsterdam: Schorerstichting.
- Bezaz, N. el. (2003). Versluerde liefde. *de Volkskrant magazine*, 14-19, 12 februari.
- Groezen, A. van. (2003). Aïcha. Een vrouw vertelt in vertrouwen. *Marie Claire*, 71-73, 28 februari.
- Splint, N. (2003). Bliksemcarrière van kunstenaar Rachid Ben Ali. Uiten in beeld. *Gay Krant*, 485, 40-42.
- Dam, K. van. (2003). De moeilijke keuze van Souad. *Cosmopolitan*, 107 (908), 31, 30 april.
- Kandoussi, S. el. (2003). "Ik hoop nog steeds de ware Marokkaan te ontmoeten." In de Marokkaanse cultuur hoef je niet alles uit te spreken. *Gay Krant*, 24(494), 18-20.
- Bessems, K. (2004). Wel doen, niet zeggen: Je ziet openlijke homo's lopen op hindoestaanse feesten. *Trouw*, 13, 31 januari.
- Brink, K. (2004). *Leefwereldonderzoek*. Amsterdam: COC Nederland.
- Sonhove, R. & Ragon, M. (2004). Allochtone jongeren slechts gedeeltelijk uit de kast: Wel uit, niet thuis. *Gay Krant*, 25 (505), 14-15.
- (z.n.). (2004). Imam haalde moslims uit de kast; ONDERKANT. *Trouw*, verdieping, 1, 31 januari.
- Kroonen, L. (2004). Rachid heeft een gezinnetje, maar houdt van Martin: twee levens, twee gezichten. *Gay Krant*, 25 (522), 16-19.
- Kroonen, L. (2004). "Mijn moeder heeft besloten dat ze me niet kwijt wil." *SEN*, 1(11/12), 63-65.
- Esch, A. van. (2004). Homo-activist Chafik Gadir pleit voor opvanghuis verstoten allochtonen: "Dit wiel is anders." *Gay Krant*, 25(502), 4-7.
- Vleerlaag, M. (2004). Minder dan een minderheid; Lesbische moslimvrouwen voeren hun eigen kleine revolutie. *Opzij*, 68-71, 1 november.
- Salib, A. (2005). "Ik houd van Allah en van mannen." *Linda*, 9, 159-165.
- Henfling, M. (2005). Dubbellevens. *Expreszo*, 17 (1), 40-43.
- Picavet, A., & Moonen, A. (2005). Help ik ben een moslim. *sQueueze*, 10(8), 74-79.
- Kester, S. (2005). Nieuwe Anne Frank is Marokkaanse lesbo: Landelijke project moet homoseksualiteit onder allochtone jongeren bespreekbaar maken. *de Volkskrant*, 3, 22 november.
- Awick, F. (presentatie) (2005). Pink!. [vhs].
- Kooyman, J. (2005). Homoseksualiteit. *De meiden van Halal*. [dvd].
- Dotulong, J. (2006). Familie gaat voor: Allochtone homoseksuelen willen eigen emancipatie. *NRC*, 45-46, 3 september.
- Spek, T. van der. (2006). Naima: "Ik weet wat je met die meiden uitspookt, riep mijn vader." Gesluerde liefde: vrouwen die niet van vrouwen mogen houden. *Zij aan zij*, 15(3), 6-10.
- Spek, T. van der. (2006). Mystery woman: 'Echt gelukkig zal ik nooit zijn.' Gesluerde liefde: vrouwen die niet van vrouwen mogen houden. *Zij aan zij*, 15(3), 6-10.
- Hettema, S. (2006). Allochtonen uit de kast. *NRC Handelsblad*, 58, 11 maart.

- Denissen, B., Hofman, P., & Rodenburg, D. (2006). Meeste allochtone homo's hebben stiekeme sekscontacten: Drie boeken over de tegenstellingen tussen homoseksualiteit, cultuur en religie: Oesters; Haat & Liefde; Hongerjaren'. *Gay Krant*, 27(559), 4-7.
- Spek, T. van der. (2006). Ondergedoken in Nederland. Karima: 5 jaar later. *Zij aan zij*, 15(3), 18-20.
- Heerma van Voss, S. (2007). "Mijn broer was mijn held, hij had een lijf". Marokkaanse schrijfster over homoseksualiteit en de islam. *NRC Handelsblad*, 9, 25 augustus.
- (z.n.). (2007). Couscous en homoseksualiteit: Nafar helpt gay met Noord-Afrikaanse wortels - die het moeilijk heeft, want: "Uit de kast is uit het huis." *Het Parool*, 17, 8 maart.
- Polman, J. (2007). Laveren tussen homoliefde en familiewaarden. *Spits*, 6, 3 augustus.
- Koning, P. de. (2008). God beloven dat het nu echt de laatste keer was. *NRC Handelsblad*, 4-5, 4 juli.
- (z.n.). (2008). Mounir: "Als ik mijn ouders zou vertellen dat ik homo ben, zeg ik in hun taal dat ik ziek ben." *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (13-14). Amsterdam: COC Nederland.
- (z.n.). (2008). Nadia: "Ze hebben mijn vriendin bedreigd omdat ze vonden dat ik door haar lesbisch ben geworden." *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (16-17). Amsterdam: COC Nederland.
- (z.n.). (2008). Touriya: "Als je niet over het probleem praat, dan is het er ook niet." *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (14-15). Amsterdam: COC Nederland.
- (z.n.). (2009). Marokkaan voert vaak toneelstukje op - Rachid: "Uit de kast?" *Amersfoortse Courant*, 7, 1 augustus.
- Keuzenkamp, S. (red.), (2010). 'Gewurgd door taboes'; veranderingen in de acceptatie van homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. In *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag, 265-286.
- Haan, N. de. (2010). Chafik: "Ik wil niet meer als crimineel beschouwd worden in Marokko." *Gay & Night*, 145, 32-33.
- (z.n.). (2011). *Dé (allochtone) lesbienne bestaat niet* (p.11-21). Amsterdam: Adviesraad Diversiteit en Integratie, 11-21, december.
- Arib, K. (2011). Nadia. In *Allah heeft ons zo gemaakt. Liefde tussen vrouwen*. (31-45). Amsterdam: Balans.
- Arib, K. (2011). Souad. In *Allah heeft ons zo gemaakt. Liefde tussen vrouwen*. (57-66). Amsterdam: Balans.
- Roethof, M. (regie) (2011). *Allemaal Lesbisch*. [dvd].
- Bahara, H. (2012). LGBT: in Nederland. *NRC Handelsblad*, 1, 31 januari.
- Yerden, I. (2012). Lesbische, homoseksuele en biseksuele jongeren: drie verhalen over seksualiteit. In: *Seksuele Identiteit* (25-37). Amsterdam: Uitgeverij van Gennep.
- Kooijman, B., & Belloni, C. (2012). Moslim-homo's putten moed uit hun geloof. *NRC Handelsblad*, 8 mei.
- Riemersma, G. (2013). De Hokjesvrouw. *de Volkskrant*, 13-16, 16 februari.
- Vonk. (2013). Thuis in de Arabische gayscene. *de Volkskrant*, 23 februari.
- Stam, J. (2013). Schoonheidsfoutje. *de Volkskrant weekend*, 7 december.
- Meerman, G. (2014). Marokkaanse gays laten zich zien. *Metro*, 2, 1 augustus.
- Aboutaleb, Y. (2014). Een Marokkaanse homo vaart nu zelf. *NRC Handelsblad*, 7, 19 maart.
- Hosselet, L. (2014). Het idee van een Marokkaanse boot is redelijk zacht geland. *Het Parool*, 31 juli.
- Ezzerouli, N. (2014). Moroccan Pride. Steun voor eerste Marokkaanse homoboot valt tegen. *de Volkskrant*, 28 juni.
- Rhee, A. van. (2014). "Ik ben Marokkaans, lesbisch en doe mee aan Gay Pride!" *AD/Rotterdams Dagblad*, 10, 1 augustus.
- Hajid, S. el. (2014). Om de eer. Leven gay Pride: Eerste Marokkaanse boot. *de Volkskrant*, 5, 4 augustus.

- Benzakour, M. (2014). Moderne Don Quichot is Marokkaan met sterke voorkeur voor herenseks. *NRC Handelsblad*, 24, 19 september.
- Beek, M. van. (2014). Marokkaanse damesliefde. *Zij aan Zij*, 7, 18-21.
- Reijmer, L. (2014). Uit de kasba. *de Volkskrant*, 20 februari.
- Schepers, C. (2014). Amsterdammer van de dag. *Het Parool*, 3, 8 mei.
- Suhonic, D. (2015). Help moslimhomo's de strijd thuis te winnen. *de Volkskrant*, 23, 2 april.
- Riemersma, G. (2015). "Ik dacht: ik ben de enige"; interview acteur Fahd Larhzaoui over zijn voorstelling 'Schijn'. *Vrij Nederland*, 14, 14 februari.
- Heesakkers, G. (2015). Minderheidsstem. *de Volkskrant*, 6-7, 23 oktober.
- Ezzeroli, N. (2015). Laveren tussen haram en halal. *de Volkskrant*, 13, 8 juli.
- Goverde, R. (2015). Van heimelijk Marokko naar open Amsterdam. *Winq/Gay Krant*, politiek, 22-25, augustus.
- Nieuwenhuis, M. (2015). Keurig moslimmeisje valt op vrouwen. In *Dubbellevens* (145-157). Overamstel: Uitgevers.
- (z.n.). (2015). Biculturele LHBT's: een onzichtbare groep. *KIS.nl*, 20 maart.
- Aboutaleb, Y. (2015). Soms moet je liegen over wie je echt bent. *NRC Handelsblad*, 1, 15 september.
- Boots, R. (2015). Biculturele LHBT's zitten klem. *Het Parool*, 15, 27 november.
- Koning, de, W. (2015). Marokkaanse Facebookgeneratie strijdt tegen homofobie. *Winq/Gay Krant*, 88-93, maart.
- (z.n.). (2015). Fahd Larhzaoui met indringen solotoneel in Theater de Luifel. *Dichtbij*, 8 november.

5

Bronnenlijst over Turks-Nederlandse LHBT's, in chronologische volgorde

Eind jaren tachtig en begin jaren negentig gaan de titels voornamelijk over de onzichtbaarheid/onbekendheid van (kennis over) homoseksualiteit binnen de Turkse cultuur. Güner Kuban is ook sterk aanwezig in de opgenomen titels. (*Bestaan eigenlijk Turkse homoseksuelen?*; *"Mijn ouders dachten dat ik een slecht mens zou worden."*). Halverwege en eind jaren negentig komen onderwerpen als acceptatie, geheimhouding en taboe naar voren (*"Mijn ouders en broer zouden mij als lesbische vrouw nooit accepteren."*; *"Niet iedereen kan vertellen dat hij homo is."*) Opvallend is dat ook in deze periode titels gaan over openheid en 'makkelijke' coming - outs (*Cem ariklar*) (*"...probleemloze coming out in Turkije."*; *"Jonge Turkse homo's voelen zich 'eindelijk vrij'"*).

Tussen 2000 en 2009 gaan de titels vaak over geloofs- en familiekwesaties; wederom non-acceptatie van ouders en jongeren die in de knoop zitten met geloof en zelfacceptatie (*"Zweven door het leven als een schim"*; *"leven zoals het hoort"*; *"Allah heeft het zo gewild"*; *"moslim-homo's voelen zich haram en onrein..."*; *"familie gaat voor..."*; *"Soms haat ik mezelf, dat ik homo ben"*). Vanaf 2012 enorme omslag in het 'discours', in het algemeen titels over zichtbaarheid van Turkse homo's en lesbo's en samengaan van Turkse identiteit en homoseksualiteit (*"Turks en homo, dat kan prima"*; *"Weg met dat Turkse homotaboe"*), maar wederom enkele titels over stilzwijgen en taboe's (*"Turks en homo, als je er niet over spreekt, is het er niet."*). Vanaf 2014 meer activistische aard in de zin van 'wij bestaan' en veel rolmodellen in de media, toch verschijnen ook enkele titels over eer kwesaties en non-acceptatie (*"Zie mij en respecteer mij"*; *"Ayse olmodel voor allochtone homo's"*; *"Wie de eer schendt, krijgt geweer tegen het hoofd"*).

Simsek, J. (1988). *Bestaan eigenlijk Turkse homoseksuelen? Een verslag over homosexualiteit in Turkije en binnen de Turkse gemeenschap in Nederland*. Amsterdam: Jongeren Advies Centrum.

Bullinga, M. & Gulbitti, Y. (1989). Yilmaz Gulbitti. In *Een wereld van verschil* (130-135). Uitgeverij An Dekker.

Kroneman, M. (1990). Interview met Tuba: "Mijn ouders dachten dat ik een slecht mens zou worden." *Sek*, 20(3), 6-7.

Kavacabay, A. (regisseur). (1992). *Sevismenin rengi: De kleur van de liefde*. [vhs].

Kavacabay, A. (regisseur). (1992). *Blikken verraden*. [vhs].

Marsellie, J. (1993). "Alles wat iemand kan overkomen, is met mij gebeurd." Interview met Güner Kuban. *Surplus*, 7(5), 29-30.

Gülbitti, Y., & Ayhan, M. (1994). "We zetten onze relatie niet op het spel voor een slippertje." *Lust for life*, 3, 1 december.

Doppert, M. (1994). Tropische verrassingen en Turks fruit : homo's & lesbo's & kleur & cultuur. *Homologie*, 19(3), 24-27.

Yilmaz. (1994). Achtergronden van een lastige problematiek: Turkse homo's: een dubbelleven. *Gay Krant*, 246, II-1.

Sevil, M.; Ariklar, S.C., Kanbay, D. (1995). "Mijn leven is alleen vol te houden met een positieve instelling": Turkse jongen in vaderland mishandeld door politie. *Gay Krant*, 290, 7.

Sevil, M. (1995). Güner Kuban runt al twintig jaar nachtclub Homolulu: "Vroeger was het allemaal veel aangenamer." *Gay Krant*, 277, 29.

- Sevil, M. (1997). Binnen gillen ze als meiden, buiten macho's. *Contrast*, 21, 8-9, 19 juni.
- Quaadgras, K. (1997). "Mijn ouders en broer zouden mij als lesbische vrouw nooit accepteren." *De havenloods/Het zuiden*, 24 juli.
- Quaadgras, K. (1997). Wel homoseks, maar er over praten is een groot taboe. *De havenloods/Het zuiden*, 24 juli.
- (z.n.). (1997). "Ik wil geaccepteerd worden als Duitse Turkse jood die homo is." *Homo-parade*, 4 augustus.
- Sevil, M. (1997). Vluchthaven voor Turkse schaamte. *Het Parool*, 4, 25 september.
- Cinibulak, T. & Ozkaya, Z. (1997). Het geheime leven van de Turkse homoseksueel; "vrij 's- zomers met vrouwen en 's- winters met jongens, zodat je lichaam gezond en sterk blijft." *De Groene Amsterdammer*, 15 oktober.
- Koelewijn, R. (1997). Slecht, duivels en laag. *Het Parool*, 13.
- Rodermans, I. (1997). Turks initiatief: "Nederlanders zien ons als allochtone seksobjecten." *Gay Krant*, 344, 5.
- Çinibulak, T. & Özkaya, Z. (1998). Een Islamitisch taboe. *Algemeen Dagblad*, 5, 10 januari.
- Snoeijen, M.; Ariklar, C.; Bommel, A. van. (1998). Jonge Turkse homo's voelen zich 'eindelijk vrij.' *NRC handelsblad*, 22 januari.
- Bol, M. (1998). Cem Ariklar voorzitter van stichting IPOTH: "Ik had een probleemloze coming out in Turkije." *Allochtonenkrant*, 25 maart.
- (z.n.). (1998). Hans Paul Verhoef prijs naar Cem Ariklar. *Allochtonenkrant*, 8 april.
- Kruijf, A. de. (1998). Niet iedereen kan vertellen dat hij homo is. *Contast*, 5(14), 1-2, 23 april.
- Abbrin, M. (1998). Vriendschap. *Trouw*, 18 augustus.
- Kursun, H. (1998). "Mijn enige fout is dat ik homo ben." *Trouw*, 2 oktober.
- Eijsink, M. (1998). De tweede sexualiteitsgolf. Emancipatie van Turkse en Marokkaanse homo's. *Discorsi*, 31(7), 28-29.
- Esch, J. van. (1998). "We sturen niemand weg": opvangproject Het Roze Dak: "coming out is voor een Turkse homo heel anders dan voor een Nederlandse homo". *XL*, 7(2), 36-37.
- Kaka, I. el. (1998). Moeizame relatievorming jonge moslimhomo's. *Contrast* 5(36), 1, 4-5.
- Wit, R. de., & Kaya, T. (1999). Tolga Kaya vreest al vier jaar voor zijn leven: "Schwul und kurdisch: dat is double trouble in Turkije." *Gay Krant*, 393, 7.
- Keyl, C. (presentator). (2000). "Mijn familie mag niet weten dat ik homo ben." In *Catherine*. [vhs].
- Meijer, M. de. (2000). Talkshow Catherine over allochtone homo's: "Ook een niet-Nederlandse homo kan gelukkig zijn." *Gay Krant*, 21(407), 42, 31 maart.
- (z.n.) (2002). Ze schreeuwden: "In Turkije bestáán geen homo's!" Amnesty International, *Rechtgeaard*, (9)4, 9 januari.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Tuana: Lebisch in de chatroom. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (45-48). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Gülsen Sarioglu: Discriminatie van vrouwen. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (63-66). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Leyla: Zwarte magie In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (69-73). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Güler: Bismillahir Rahman ir Rahiem. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (87-90). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Hakan: Zweven door het leven als een schim. In: *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (119-122). Amsterdam: Schorerstichting.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Mehmet: Leven zoals het hoort. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (125-129). Amsterdam: Schorerstichting.

- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Evren: De tijd vooruit. In *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens* (169-173). Amsterdam: Schorerstichting.
- Ludeker, I. (2002). De geheime film van Meral, Egbert en Imen; Homo- alochtonen. *Trouw*, 19, 28 november.
- Graevenitz, J. van. (regisseur). (2002). *Achter elke kleur*. [vhs].
- Kavacabay, A. (regie). (2002). "Allah heeft het zo gewild." In *Dokument*. [dvd].
- Hooijdonk, L. (2003). Hiv-positieve moslims. *Hiv nieuws*, 82, 22-25, mei.
- Bessems, K. (31 januari, 2004). Wel doen, niet zeggen: "Je ziet openlijke homo's lopen op hindoestaanse feesten." *Trouw*, 13, 31 januari.
- Sonhove, R., & Ragon, M. (2004). Allochtone jongeren slechts gedeeltelijk uit de kast: wel uit, niet thuis. *Gay Krant*, 25(505), 14-15.
- Rooijackers, R. (2004). Geen ideaal Turks meisje. *Expreszo*, 16(3,) 64-65.
- Witteman, P. (presentator) (2004). Homoseksuele moslim jongeren[sic]. In *B & W*. [dvd].
- Vukojevic, Z. (2005). Moslim-homo's voelen zich haram: onrein en slecht: Opvanghuis voor jongeren in Amsterdam open. *Algemeen Dagblad*, 2, 30 juli.
- Kroonen, L. & Kilincci, O. (2005). Homoseksualiteit moeilijk geaccepteerd binnen Turkse families: de hel brak los. *Gay Krant*, 26(523), 24-25.
- Picavet, A. & Moonen, A. (2005). Help ik ben een moslim. *sQueueze*, 10(8), 74-79.
- Dotulong, J. (2006). Familie gaat voor: Allochtone homoseksuelen willen eigen emancipatie. *NRC Handelsblad*, 45, 3 september.
- Bosman, F. (2006). Presentator belande in detentiecentrum ; "Liever homo in Turkije dan Turk in Nederland." *Het Parool*, 99, 20 november.
- Sagsoz, J. (2006). Aanvaard of verstoten? *Mavis*.
- Bruijn, M. de., & Kuyucu, H. (2007). Hakan Kuyucu: "Liever homo in Turkije dan Turk in Nederland." *Expreszo* 19(1), 50-53.
- (z.n.) (2008). Turk bleek toch goed volk. *Provinciaalse Zeeuwse Courant*, 21, 2 juni.
- Doppert, M. (2008). Eergerelateerd geweld samen aanpakken. *Schorer Magazine*, (13)14-15, november.
- Spek, T. van der. (2006). Emine: "Mijn vrouwelijke eer gaat boven alles." Gesluierde liefde : vrouwen die niet van vrouwen mogen houden., *Zij aan Zij*, 15(3), 6-10.
- Spek, T. van der. (2006). Ebru: "Mijn broer vertelde het mijn ouders en het sloeg in als een bom." Gesluierde liefde : vrouwen die niet van vrouwen mogen houden. *Zij aan Zij*, 15(3), 6-10.
- (z.n.) (2008). Aytül: "Als God mij heeft gemaakt en niet van homo's houdt, waarom heeft hij mij dan zo gemaakt?" In *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (26-27). Amsterdam: COC Nederland.
- (z.n.) (2008). Samir: "Omdat mijn vriend ook moslim is, is het misschien wat minder erg dat ik homo ben." In *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (27-28). Amsterdam: COC Nederland.
- Kouters, S. & Broek, J. van der. (2009). "Soms haat ik mezelf, dat ik homo ben": coming-out. *de Volkskrant*, 16, 26 september.
- Oral, N. (2009). "Zie ons." *de Volkskrant*, 16 november.
- Hermans, M. (2009). Wereldcafé. *Schorermagazine*, 14, 8-9.
- Traida, H. (presentator) (2009). Orhan Bucakli. *Vals Plat*. [dvd].
- Koole, O. (2010) Orhan: "Het spijt me zo". *L'Homo Linda Magazine*, 107-119, april.
- Geurtsen, K. (2010). Moslimhomo's in luxekantoor. *HP/De Tijd*, 126-129, 20 augustus.
- Keuzenkamp, S. (2010). Als er maar niet openlijk over gesproken wordt; Turkse Nederlanders over homoseksualiteit. In *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland* (287-304). Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Hildebrand, S. (presentator). (2010). Controversiële liefdes. In *Je zal het maar zijn*. [dvd]

- (z.n.) (2011). *Dé (allochtone) lesbienne bestaat niet!* Amsterdam: Adviesraad Diversiteit en Integratie.
- Bosch, S. (2012). Turks en homo, dat kan prima. *Trouw*, 2, 27 juli.
- Bosman, F. (2012). "Ik vind het ontzettend dapper van die Turkse gays." *Het Parool*, 4, 6 augustus.
- Pinedo, D. (2012). Turkse deelnemers Gay Pride bedreigd. *NRC Handelsblad*, 1, 8 augustus.
- Pinedo, D. (2012). Weg met dat Turkse homotaboe; Voorman Turkse Arbeidersbeweging maakt zich sterk voor homo-emancipatie. *NRC Handelsblad*, 3, 9 augustus.
- Manavoglu, S. (11 augustus, 2012). Turkse homo maakt keuze nooit alleen. *de Volkskrant*, 34, 11 augustus.
- Tates, T. (2012). "Ik wil Bilal." *Algemeen Dagblad*, 27, 28 september.
- Groen, J. (2012). Bedreigde mannen blijven onzichtbaar door taboe. 'Elke dag bang zijn, het slaat je lam'; Interview drie mannelijke slachtoffers.' *de Volkskrant*, 4, 12 december.
- Bres, H. (presentatie) (2012). Homoseksualiteit : Oude kaas & döner kebab. [dvd].
- Kerseboom, A. (presentatie) (2012). (Canal Pride 2012) In: *Het Journaal*. [dvd].
- Magge, S. (2012) (presentatie). (Canal Pride 2012) in: *AT5 Nieuws*. [dvd].
- Boersma, Y. (2013). Ons bestaan is niet te ontkennen. Gay pride Documentaire over de Turkse boot die vorig jaar meevoer in de Canal Parade en veel losmaakte. *Het Parool*, 15, 5 maart.
- Nieuwenhuijze, E. (2013). "Turks en homo, als je er net over spreekt, is het er niet." *Trouw*, de Verdieping, 2 augustus.
- Groen, J. (2013). "Ik vermoedde al dat ze zo was." *de Volkskrant*, 12, 5 december.
- Delleman, L. (2013). Turks én homo: dat is een paradox. *Gay Krant*, 677(8), 45-52.
- Putte, E. van de. (2013). Hazari Cetinkaya: "Mijn verhaal kan anderen helpen." In *Stormachtig Stil. Levensverhalen van roze ouderen* (137-145). Utrecht: Uitgeverij Xanten.
- (z.n.) (2013). Jong, Turks en homoseksueel. In *Steeds gewoner nooit gewoon*. [dvd].
- Eksik, G. (2014). Beldan: "Ik vind het belangrijk dat mensen een rolmodel hebben." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (10-11). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Tugba: "Zie mij en respecteer mij!" In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (12-13). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Sinem: "Mijn leven is veranderd omdat ik niet meer met een dilemma leef." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (14-15). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Ayse: "Het hart van mijn ziel klopt alleen voor een vrouw." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (16-17). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Elif: "Als het niet ter sprake komt, ga ik het ook niet uit mezelf in de groep gooien." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (18-19). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Derya: "Een vrouw met een andere vrouw samen dat is toch niks?" In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (20-21). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Tuana: "Op straat gebruik ik jongensnamen in plaats van meisjesnamen." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (22-23). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Esra: "Mijn geaardheid doet mijn ouders pijn." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (24-25). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Ilkay: "Ik vlucht nog steeds!" In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (26-27). Stichting Katilim.

- Eksik, G. (2014). Ebru: "Sinds mijn twaalfde weet ik dat ik verliefd word op meisjes." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (28-29). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Burcu: "Mijn moeder huilt bij het woord lesbienne." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (30-31). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Esra: "Het enige wat ik wil is acceptatie." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (32-33). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Pam Leyla: "Binnen de Turkse cultuur zou ik er nooit voor uit durven komen." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (34-35). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Gülseren: "'ik hou van je' is te droog voor mij." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (36-37). Stichting Katilim.
- Eksik, G. (2014). Deniz: "Dat je het ontdekt hebt wil niet zeggen dat je het ook accepteert." In *Ik ben Turkse en lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal* (10-11). Stichting Katilim.
- Keultjes, H. (2014). Lesbisch voor Turken bestaat dat niet. *Het Parool*, 9 december.
- Keultjes, H. (2014). Ayse rolmodel voor allochtone homo's. *Dagblad van het Noorden*, 4, 9 december.
- Keultjes, H. (2014). "Mijn ouders denken dat ik in de hel kom.". *AD/Rotterdams Dagblad*, 10 december.
- Welling, M. (2014). Turks-Nederlands en lesbisch: pijnlijke dubbellevens. *Zij aan Zij*, 23(7).
- (z.n.). (2014). Wie de eer schendt, krijgt geweer tegen het hoofd. *Eindhovens Dagblad*, 12-13, 2 mei.
- Dekker, w., Rooij, A. van, Veen, E. van. (2015). Turkse trots. *de Volkskrant Magazine*, 10 januari.
- Graaf, T van der. (2015). Allochtone LHBT'er zoekt speciale hulp. *Trouw*, 11, 20 maart.
- Geuze, S. & Wals, A. (2015). Van je familie moet je het hebben. *de Volkskrant*, 30 mei.
- Boots, R. (2015). Biculturele LHBT's zitten klem. *Het Parool*, 15, 27 november.

6

Overzicht van sleutelpublicaties en handige websites

Sleutelpublicaties

ALGEMEEN

Khadija Arib (2011). *Allah heeft ons zo gemaakt. Liefde tussen vrouwen*. Uitgeverij Balans.

Maurits Boote, Juul van Hoof & Charlotte Pierik (2015). *De kastdeur op een kier. Seksuele en genderdiversiteit in multicultureel Nederland*. Utrecht: Movisie.

Marianne Cense (2013). *Over diplomaten en activisten. Strategieën rondom seksuele identiteit van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen*. Utrecht: Rutgers WPF.

Willem Huijnk (2014). *De acceptatie van homoseksualiteit door etnische en religieuze groepen in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.

Imad El Kaka & Hatice Kursun (2002). *Mijn geloof en mijn geluk. Islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. Amsterdam: Schorerstichting.

Saskia Keuzenkamp (red. 2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Marian van der Klein, Sven Oostrik & Suna Duysak (2017). *400 Bronnen voor biculturele LHBT's en hun hulpverleners. Patronen van zelfbeschikking en coming out in levensverhalen, 1975- 2015*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Respect2love (2008). *Kun jij verliefd worden op wie je wilt?* Amsterdam: COC Nederland/ Artikel 1.

OVER SURINAAMS- NEDERLANDSE LHBT'S

Gert Hekma & Dartanjan Anderson (2010). 'Leven en laten leven; Surinaamse Nederlanders over homoseksualiteit.' In *Steeds gewoner, nooit gewoon* (Saskia Keuzenkamp ed.). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Sandew Hira. (2011). *Verboden Liefde. Familie en homoseksualiteit in de Surinaamse gemeenschap*. Den Haag: Amrit Consultancy.

Lionel Jokhoe (1980). *Een vergeten groep in de Nederlandse samenleving?* Amsterdam: Sociale Akademie 'De Aemstelhoorn' [eindexamenwerkstuk].

Marian van der Klein, Sven Oostrik & Suna Duysak (2016). *Over matisma, maatwerk en boelers: doen en laten van Surinaams-Neder-landse LHBT's*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Stephan Sanders (1988). *Ptata Sanie. Homoseksuele jongens, Surinaamse verlangens en de Hollandse werkelijkheid*. Jeugd en Samenleving, 18 (1), 15-27.

Lucie Th. Vermij (1983). Surinaamse vrouwen in Nederland. *Homologie*, 4 juli, 8-11.

Gloria Wekker (1994). *Ik ben een gouden munt, ik ga door vele handen, maar ik verlies mijn waarde niet*. Amsterdam: Feministische Uitgeverij Vita.

OVER MAROKKAANS- NEDERLANDSE LHBT'S

David Bos & Naïma Bouchtaoui (2010). Gewurgd door taboes. Veranderingen in de acceptatie van homoseksualiteit in de Marokkaanse gemeenschap in Nederland. In *Steeds gewoner, nooit gewoon* (Saskia Keuzenkamp ed.). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Marian van der Klein, Sven Oostrik & Suna Duysak (2016). *Roze djellaba's, dubbellevens en moederliefde: doen en laten van Marokkaans-Nederlandse LHBT's*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

OVER TURKS- NEDERLANDSE LHBT'S

Ahmet Azdural & Harm van Zuthem. Homoseksualiteit bespreekbaar maken in de Turkse gemeenschap. Het zijn onze kinderen! Utrecht: Inspraakorgaan Turken in Nederland (IOT) .

Gülseren Eksik (2014). *Ik ben Turkse en ik ben lesbisch. Lesbische vrouwen vertellen hun verhaal*. Amsterdam: Stichting Katilim.

Gert Hekma, m.m.v. Bram Hendrawan (2010). Als er maar niet openlijk over gesproken wordt; Turkse Nederlanders over homoseksualiteit. In *Steeds gewoner, nooit gewoon* (Saskia Keuzenkamp ed.). Den Haag: Sociaal en Cultureel Planbureau.

Marian van der Klein, Sven Oostrik & Suna Duysak (2016). *Van Homolulu en geheimen: doen en laten van Turks-Nederlandse LHBT's* . Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

Güner Kuban (1993). *De kleur van de liefde*. Uitgeverij de Geus B.V.

Websites

VOOR BICULTURELE LHBT ZELF:

- *Ervaringsverhalen*: www.colourground.nl.
- *Haardvuur avond: ontmoeting*: www.haardvuuravond.nl/over-ons.html.
- *Informatie voor LHBT-jongeren*: www.iedereenisanders.nl.
- *Inspraak Orgaan Turken (IOT)*: www.iot.nl.
- *Lokum*. NI Nederlandstalig internetplatform voor Turkse Nederlanders: www.lokum.nl.
- *Ontmoetingen en activiteiten*: www.nietalleenanders.nl.
- *PinkIstanbul* www.facebook.com/PinkIstanbul.
- *Prisma groep*. Ontmoeting in Utrecht : www.nietalleenanders.nl/organisatie/prisma-groep/.
- *Respect2Love*. Online community voor biculturele LHBT's: www.respect2love.nl.
- *Stichting Hindustani* Den Haag: <http://www.stichtinghindustani.nl>.
- *Stichting Katilim*. Bevorderen van participatie, emancipatie en onderwijs voor alle biculturele Nederlanders: www.katilim.nl.
- *Stichting Maruf*. Maruf is een organisatie die zich inzet voor een betere positie van Moslim LHBTI's in Nederland

en in de hele wereld. Educatie en empowerment : www.stichtingmaruf.com.

- *Stichting SaVo* (Samen Vooruit): <http://www.stichtingsavo.nl/>.
- *Stichting Secret Garden*. Belangengroep, voorlichting, thema-avonden, ontmoetingsavonden en online forum. Zie ook social media. www.stichtingsecretgarden.nl.
- *Trans- United*. www.trans-united.org.
- *Veilige haven*. Ondersteuning aan mensen met LHBT-gevoelens: www.veiligehavenamsterdam.nl (Amsterdam), www.veiligehavenoost.nl (Oost-Nederland).

VOOR HULPVERLENERS EN PROFESSIONALS:

- *COC Nederland*: www.coc.nl/coming-in.
- *Movisie*: www.movisie.nl/LHBT.
- www.seksindepraktijk.nl/comingin.

Bijlage Inventarisatie van sprekende verhalen in cijfers

- Marokkaanse achtergrond: 113 titels
- Turkse achtergrond: 107 titels
- Surinaamse achtergrond: 100 titels

- Algerije: 3
- Argentinië: 1
- Australië: 1
- België: 1
- Chili: 1
- China: 6
- Denemarken: 1
- Egypte: 2
- Engeland: 1
- Hongarije: 1
- Indonesië: 5
- Iran: 12
- Italië: 1
- Kaapverdië: 1
- Molukken: 6
- Oekraïne : 2
- Palestijns: 1
- Rusland: 3
- Syrië: 2
- Verenigde Staten: 2
- Zimbabwe: 1
- Zuid- Afrika: 1

- Vluchtelingen: 59 titels (*waaronder veelal verhalen van vluchtelingen met een Iraanse, Iraakse, Azerbeidjaanse en Roemeense achtergrond*).
  - » Algerije: 1
  - » Azerbeidzjan: 3
  - » Chile: 1
  - » Gambia: 1
  - » Georgië: 1
  - » Honduras: 1
  - » Irak: 4
  - » Iran: 9
  - » India: 1
  - » Jordanië: 1
  - » Kosovo: 1
  - » Libanon: 2
  - » Niger: 1
  - » Oeganda: 1
  - » Pakistan: 1
  - » Roemenië: 3
  - » Syrië: 1
  - » Tunesië: 2
  - » Turkije: 2
  - » West- Afrika: 1
  - » Niet expliciet benoemd: 21

- Algemene titels en meerdere landen: 29 titels.

- Titels over LHBT en de Islam: 66 titels.

Titels per land van herkomst

- Algerije

Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Hakima. De brave heteroseksuele dochter. In *Mijn geloof en mijn geluk: islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. Amsterdam: Schorer.

Putte, van de E. (2013). Emir Belatoui: Vluchten voor de liefde'. In: *Stormachtig Stil*. Uitgeverij Xanten, Utrecht. pg. 173-179.

- Antillen

Debrot, N. A. (april, 1980). "Maricu". *Eindexamenscriptie in het kader van de opleiding Kultureel Werk aan de Sociale Akedemie Rotterdam*.

Dijkstra, F. (2012, 2 jan). Steun voor ontluikende homo's. *Trouw*, p. 5.

Doppert, M. (1994). 'Tropische verrassingen en Turks fruit : homo's & lesbo's & kleur & cultuur'. *Homologie*, 19(3), 24-27.

Faverus, P. (2014). 'Brute kracht'. *Hello gorgeous*, p.28-31.

Friso, J., & Vrolijk, K. (1994). Arubaanse jongens zijn monogamer. *Aids Info*, 103, 2.

Gölpinar, O. (1996). Tropische snoepjes en exotisch vlees. *Migranten Informatief*, 120, 18-21.

Hagoort, E. (2001). Ray Adamus, Antilliaanse worstelaar woonde in Sittard en had vriend in Ermelo. *Butt*, 1, 23-25.

Hakkenes, E. (31 mei, 2010). Homoseksuele hindoes zijn in Nederland onzichtbaar. *Trouw*.

Jansen, M. (1983). Op Curaçao noemen ze lesbische vrouwen machoro: manwijken: Antilliaanse pot. *Sek*, 13(9), 26-27.

Jokhoe, L. (1984). *Mati-sma...? Homoseksueel? Informatieboekje behorend bij de video-film Mati-sma..?* Amsterdam: SUHO.

Koren, D. (2006). Jairo lobo. 'Homoseksueel in Nederland, aanvaard of verstoten?' *Mavis* (jaargang onbekend) (2).

Kruijff, de, R. (1986). Edgar Cairo: 'Ik ben een kind van drie continenten.' *Prothese*, 40, 5-6.

Ludeker, I. (28 november, 2002). De geheime film van Meral, Egbert en Imen; homo-allochtonen. *Trouw*, p. 19.

Picavet, A. (2005). Help ik ben een moslim. *sQueueze*, 10(8), 74-79.

Pieck, M., & Rooy, F. de. (1996). Marival: tussen carnaval en harde werkelijkheid. *XL*, 5(8), 15.

Rosario, V. (1982). *Stap voor stap.., maar verder zal ik gaan met mijn 'homo emancipatie'*. Amsterdam. [scriptie]

Vliet, L. van. (1996). 'Ik plak geen etiket op mezelf, ik ben een vrouw'. *Zij aan zij*, 5(4), 28-30.

Wetering, W. van. (1989). Liefdesrelaties onder mati. Creools-Surinaamse vrouwen in Nederlands en in het land van herkomst. In Hekma, G., Kraakman, D., Lieshout, M. van, Radersma, J. *Goed verkeerd: Een geschiedenis van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in Nederland*. (p. 215-222). Meulenhoff, Amsterdam.

Yperen, P. van., & Winkelaar, E. (1995). Buschauffeuse Esther Winklaar over haar lesbische ervaringen op Curaçao en het belang van Brown Blossom: 'Met deze kou heb ik een beetje heimwee'. *XL*, 4(2), p. 28-29.

(z.n.) (2008). Eliaszar: 'Hoe wordt een homo oud?' In *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?* Amsterdam: COC Nederland.

(z.n.) (2008). Julie: 'Ik dacht altijd dat lesbiennes heel ongelukkig zouden zijn.' In *Respect2love: kun jij verliefd worden op wie je wilt?* (p.). Amsterdam: COC Nederland.

- Argentinië

Boskamp, H. (1996). Juan en Otto. 'Importvriendjes.', *sQueueze*, 1 (4), p. 78-80.

- Australië

Ascroft, R.E. (2001). 'Een Australiër in Amsterdam.' *Gay News*, 114. p. 8-10.

- België

Henfling, M. (et al). (2003). Hervé Seeuws uit België: 'Ik heb alleen jullie slechte gewoontes overgenomen.' 'Over Hollanders', *sQueueze*, 8 (3), p. 34, 41, 48, 61, 77.

- Chili

Visser, J. (2000). Claudio, I; 'Nederlandse homo's door buitenlandse ogen: meer omhulsel dan inhoud', *XL* 9 (3), p. 12-14.

- China

Dekkers, D. (5 dec, 2002). "Ik wist: daar word ik als homo gelukkiger." *de Volkskrant*, pg. 6.

Hoek, L. (1999). 'Vuurpaard vervult verlangens.' *Zij aan Zij*, 8(7), p. 18-21.

Keuzenkamp, S. (red.), (2010). Binnenlandse zaken; Chinese Nederlanders over homoseksualiteit. In *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Sociaal Cultureel Planbureau, Den Haag. p. 305-319.

Koren, D. (2006). San Zuo. In: 'Homoseksueel in Nederland, aanvaard of verstoten?' *Mavis*, (jaargang onbekend) (2).³

(z.n.). (2008). Li Ming: 'Mijn vader zei dat hij die persoon niet meer zou willen kennen en dat die geen familie meer is'. In *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?* Amsterdam, COC Nederland.

(z.n.). (2008). Tsing: 'Volgens mijn moeder kon ik geen homo zijn, omdat het bij Chinezen niet voorkomt'. In *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?*. Amsterdam, COC Nederland.

- Denemarken

Henfling, M. (et al). (2003). Claes Iversen uit Denemarken: 'Scandinavië is liberaler, alleen praten we er niet de hele tijd over.' 'Over Hollanders', *sQueueze*, 8 (3), p. 34, 41, 48, 61, 77.

- Egypte

Khadija, A. (2011). *Yasmin*. In *Allah heeft ons zo gemaakt*. Amsterdam: Balans.

Quaagebeur, E. (2013). 'Mijn gaydar laat me niet in de steek'. *Het Parool*, 27 mei.

- Engeland

Henfling, M. (et al). (2003). Colin Finnegan uit Engeland: Nederlandse homo's proberen zo gewoon mogelijk te zijn, eigenlijk bijna hetero.' 'Over Hollanders', *sQueueze*, 8 (3), p. 34, 41, 48, 61, 77.

- Hongarije

Visser, J. (2000). Helga. 'Nederlandse homo's door buitenlandse ogen: meer omhulsel dan inhoud', *XL*, 9 (3), p. 12-14.

- Indonesië

Birfelder, J. (1984). 'Contractpensions, spekkoek en een fles op de wc: Indische vrouwen.' *Sek*, 14 (3), p. 4-5.

Cabrera, N., & Wieringa, S. (2008). "Ze vindt mij haar gift van Allah'. *Gay Krant*, 29 (2008) 591 (9 feb), p. 36-37.

Hessink : "Ik heb niet zo'n gevoel van 'roots' naar Indonesië." *XL*, 4 (1), p. 22-23.

Zoete, B. (1998). 'Hanns Stadelmann en het respect voor Leen van Dijke: 'ik vind het hypocriet af te geven op de kerk.'" *Gay Krant*, 19 (374).

(z.n.). (14 dec, 2011). Reddingsboei jonge homo's. *Algemeen Dagblad*, Haagsche Courant, pg.12.

- Molukken

Coenen, A. (2011). 'Per generatie wordt homoseksualiteit meer bespreekbaar' : Mentaliteit Nederlandse Molukkers verandert langzaam. *Gay Krant*, 32 (2011) 641 (29 jan), p. 12.

Spek, T. van der. (2006). Idja: 'Ik wordt hierop afgerekend'. In: 'Gesluerde liefde : vrouwen die niet van vrouwen mogen houden'. *Zij aan Zij*, 15 (3) p. 6-10.

Tahitu, B. (1997). 'Molukkers als broeders in de strijd'. *Homologie*, 19 (1). p. 38-40.

(z.n.). (2008). Patrick: 'Molukkers praten vooral over elkaar, maar nooit over hun eigen gevoelens'. In *Respect2love : kun jij verliefd worden op wie je wilt?*. Amsterdam: COC Nederland.

- Iran

Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). *Reza. God houdt van alle mensen. In Mijn geloof en mijn geluk: islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. Amsterdam: Schorer.

Putte, van de E. (2013). Sid: 'Waarom hebt ge mij zo gemaakt, God?'. In *Stormachtig Stil*. Uitgeverij Xanten, Utrecht. p. 83-89.

Visser, J. (2000). Morro. 'Nederlandse homo's door buitenlandse ogen: meer omhulsel dan inhoud', *XL*, 9 (3), p. 12-14.

3 Krantenknipsel met daarop niet meer informatie dan de naam "Bijeen".

- Italië

Hermans, M. (2009). Gianluca Turricchia . In 'Wereldcafé', *Schorermagazine*, 14, p. 8-9.

- Kaapverdi

Koren, D. (2006). Malu Nascimento. In: 'Homoseksueel in Nederland, aanvaard of verstoten?' *Mavis*, (jaargang onbekend) (2).⁴

- Oekraïne

Bruijn, de, M. (2007). 'Welkom in Nederland.' *Expresso*, 19 (4), p. 44-49.

- Polen

Brink, K. (2004). Kryzstof. In *Leefwereldonderzoek*. Amsterdam: COC Nederland.

Bruin, J. de. (1991). 'En nog is Polen niet verloren'. *Expresso* 4 (2), p. 30.

- Palestina

(z.n.). (2005). 'Palestijnse lesbische ziek van dubbellevens.' *Rechtgeaard*, 19, p. 1-2.

- Rusland

Ascroft, R.E., & Ovsyiov, O. (2001). 'Russische passie in Amsterdam = Russian passion for fashion.' *Gay News*, (2001) 115 (mrt), p. 13, 12.

Greveling, M. (1993). 'Ramses Shaffy'. In: *XL*, 2 (5), p. 11.

Unen, K. van. (2013, 6 apr). 'Schatjes van Poetin'. *Het Parool*.

- Syrië

Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). Rafat. Twijfel tot het eind. In *Mijn geloof en mijn geluk: islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. Amsterdam: Schorer.

- Verenigde Staten

Ascroft, R. E. (2000). 'Amerikaanse 'chocolade' in Amsterdam' In : *Gay News Amsterdam*, 112, p. 12-13.

Henfling, M. (et al). (2003). Mark Pertruis uit Texas: 'In Nederland leer je een jongen kennen, in Amerika de restaurants die hij wil kennen.' 'Over Hollanders', *sQueueze*, 8 (3), p. 34, 41, 48, 61, 77.

- Zimbabwe

Boskamp, H. (1996). Ray en Victor. In 'Importvriendjes', *sQueueze*, 1 (4), p. 78-80.

- Zuid- Afrika

Henfling, M. (et al). (2003). Alwill Westcott uit Zuid-Afrika: 'Zo, gaan we nog seks hebben of hoe zit dat?' 'Over Hollanders', *sQueueze*, 8 (3), p. 34, 41, 48, 61, 77.

Molenaar, J. (2000). Zuidafrikaanse trava heeft een helende werking op haar publiek. 'Thandi kan het publiek letterlijk en figuurlijk aanraken'. *Gay Knights* (35), p.16.

Algemene titels en meerdere landen: 29 titels, alfabetisch

Azough, R., & Poelman, J. (2007). *Jongeren, seks en islam. Een verkenning onder jongeren van Marokkaanse en Turkse afkomst*. Soa Aids Nederland.

Bakas, A., David, V., & Somberg, P. (2011). *Saying yes to sex: homoseksualiteit in de etnische smeltkroes*.

Bartels, T. (2003). *Dansen op het homomonument*. Amsterdam: Schrorer Boeken.

Boots, R. (27 nov, 2015). Biculturele LHTB's zitten klem. *Het Parool*.

Bouman, M. (1990). Homo's heb je alleen in het westen. *Migranten informatief*, (98), pg 3-4.

Brandhorst, H. (1997). Allochtonen en homoseksualiteit in Nederland. *Grijs*, Amsterdam: Homodok, 1997 - 55 p.

Claver, H. (1988) *Etnisch-culturele minderheden en homoseksualiteit : een inleidende bronnengids*. Utrecht: RUU, Homostudies. (inleidende bronnengids).

Cense, M. (2013). *Over diplomaten en activisten: strategieën rondom seksuele identiteit van biculturele lesbische vrouwen, homoseksuele mannen en biseksuelen*. Utrecht: Rutgers WPF. (via ATRIA)

Doef, van der S., Maliepaard, B. (2007). *Out! Alles over homoseksualiteit*. Tiel/Arnhem: Lannoo NV.

Eijsink, M. (1998). 'De tweede sexualiteitsgolf. Emancipatie van Turkse en Marokkaanse homo's.' *Discorsi*, 31 (7).

4 Van dit knipsel is de jaargang van het blad weggefallen.

- Feller, P. (10 nov, 2013). Verhalen van roze ouderen. In *boekenbijlage.nl*
- Hermens, M., Vermeer, V. (2004). *100 vragen over homoseksualiteit*. Amsterdam: Schrorer Boeken.
- Jong, S. de; Kouwenhove, N. (2001). 'God en homoseksualiteit: een goddeloze liefde?' *Ho!* 10, p. 4-6.
- Klein-Jan, G. (10 maart, 2015). Roze gelovigen. *Trouw*, de Verdieping, p. 2-3.
- Kranenburg, C. (2 apr, 2008). 'Nieuwe ronde homo-emancipatie'. *AD/Haagsche Courant*, p. 2.
- Kreukels, K. (2003, sept). 'Het succes van multiculti homodisco Melting Pot.' *Bijeen*.⁵
- Kruijff, de, A. (1998, 23 april). 'Niet iedereen kan vertellen dat hij homo is.' *Contact*, 5 (14).
- Keuzenkamp, S. (red.). (2010). *Steeds gewoner, nooit gewoon. Acceptatie van homoseksualiteit in Nederland*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Langeslag, M. (2014). *Jezelf kunnen zijn in Utrecht. Omgaan met spanningen omtrent seksuele diversiteit en genderidentiteit in biculturele kringen. Art.1*. Utrecht: Midden Nederland.
- Oever, van 't Y., (september, 2004). *Trainingsmodule Seksuele Diversiteit, onderdeel van het project "Andere Liefde"*. Amsterdam: De Dialogo
- Pierik, C., Maurits, B., Hoof, van J. (2015). *De kastdeur op een kier. Seksuele diversiteit en genderdiversiteit in multicultureel Nederland*. Utrecht: Movisie.
- Pietersen, R. (25 jun, 2008). 'Roze' hulp baat 'zwarte' homo niet; Allochtone homo's, lesbo's en bi's hebben eerder last dan profijt van Nederlandse cultuur.' *Trouw*, p.6-7.
- Rijsingen, van H. (2003). *Senioren op vrijersvoeten. Wat vijftigplusser willen weten over seksualiteit, intimiteit en relaties*. Haarlem: Aramith, .
- Simsek, J. (1990). 'Strijd voor zichtbare pluriformiteit.' *Sek* 20 (30), p 16-17.
- Smulders, P. et al. (1996), 'Alle Marokkanen houden van vrouwen.' *sQueuee*, 1 (6, okt/nov), p. 64-68.
- Schoor, L. van den. (2003). 'Blijf alsjeblieft jezelf'. *Contrast* 31.
- Turksme, M., Simonse, M., & Hullenaar, C. van 't. (samenstelling en red.). (1993). *Glad to be gay: jongeren uit verschillende culturen over (homo)seksualiteit*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Vereijken, P. (10 jan, 2008). 'Verstoten na het weigeren van je huwelijk; Overheid regelt opvang voor mannen en jongens die botsen met eergevoel binnen migrantenculturen.' *NRC Handelsblad*, p.2.
- (z.n.). (2011). *Dé (allochtone) lesbienne bestaat niet!* Amsterdam: Gemeente Amsterdam.

Titels over LHBT en Islam: 66 titels, alfabetisch

Akar, N. (1999). *De tedere roos van mijn gedachten: de hulpverlening aan homoseksuele jongens met een islamitische achtergrond*. Utrecht: hogeschool De Horst.

Bajramovic, M., e.a. (2000). *Hulpverlening aan homoseksuele moslims in de strijd tussen rede en emotie: onderzoeksrapport naar de problematiek rondom homoseksualiteit binnen de moslimgemeenschap*. Eindhoven: Fontys Hogescholen, faculteit Gamma.

Beek, T. van der. (2002, 24 okt). 'Goede moslim is geen homo.' *Trouw*.

Belloni, C. (2012, 4 aug). 'Homo en moslim: gaat dat samen?' *de Volkskrant*.

Bootsma, E. (1998). 'Stichting voor islam en (homo)seksualiteit: Yoesuf al bij start omstreden' *Gay Krant*, 352, p. 5.

Bosman, F. (2011, 21 feb). 'Er ligt nog veel werk voor roze imam'. *Het Parool*.

Bouman, J. (2002, 18 okt). 'Moslimhomo gedoemd tot ellendig bestaan.' *NRC Handelsblad*.

5 Krantenknipsel met daarop niet meer informatie dan de naam "Bijeen".

- Boumans, L. (1998). 'Omar Nahas van stichting Yoesuf : 'wij respecteren de Islamitische opvattingen' : 'Moslims moeten uiteindelijk zelf weten of ze homo's accepteren, maar tolereren moeten we allemaal'. *XL*, 7 (2), p. 34-35.
- Breunissen, K. (1990). 'Strange fruit: Zwarte potten en flikkers organiseren zich'. *Afdruk*, 57, p. 13-15.
- Dam, v. L. (2005). 'De Arabische schepper van het homocafé.' *Kivive*, 18-05-2005.
- Delft, van, F. (2001/2002). 'Homoseksualiteit, islam en hoop : 'je ziet ze steeds vaker opduiken, de Arabische homocafés.' *XL*, 10 (5). P 12-14.
- Maliepaard, B. van der. (2007). 'Hasan is islamitisch en homoseksueel.' In *Out! Alles over homoseksualiteit*. Houten: Terra Lannoo.
- Dominicus, L. (7 jun, 2014). 'Mag ik ook even géén homo zijn?'. *B/N DeStem*.
- Duyves, M. (2001). 'Duyves & de stad'. *Gay and Night*, 43, p. 27.
- Gelder, P. van., & Lamur, H.E. (1993). *Tussen schaamte en mannelijkheid : seksuele relaties en beschermingsgedrag onder Marokkaanse mannen*. Amsterdam: Het Spinhuis.
- Groen, T. de. (1986). *Kulturele minderheden & homoseksueel gedrag in Nederland*. Breda: stichting HITH.
- Groot, M. de. (2003). 'Gesprek met Imad el Kaka : boek 'Mijn geluk en mijn geloof' na drie jaar nog steeds actueel'. *Vroom en Vrolijk*, 17 (3), p. 8-9.
- Gülbitti, Y. (1997). 'Homoseksualiteit in de Islamitische gemeenschap in Nederland.' *Prisma*, 13 (1).
- Genovesi, I.O. (2001, 6 aug). 'Uit de kast, met dank aan imam el-Moumni.' *de Volkskrant*.
- Hagen, M., & Nahas, O. (2000). 'De gesluerde damesliefde is zo goed als onzichtbaar.' *Zij aan Zij*, 9 (1) p. 22-25.
- Hermans, H. (2008) . 'Binnenlopen in de veilige haven.' *Schorer Magazine*, 12, p. 6-7.
- Hofman, P. (2013). 'Met theologische argumenten isolement doorbreken: Roze imam Mushin Hendricks'. *Gay Krant*, 674, p. 12.
- Hooijdonk, L. (2003). 'Hiv-positieve moslims'. *Hiv nieuws*, 82, p.22-25.
- Husslage, B. (2001). 'Lesbisch + Islamitisch = taboe. 'Komen Nederlanders er ook eens achter?'' *SUM* (nov).
- Kaka, I. el. (1998). 'Moeizame relatievorming jonge moslimhomo's.' *Contrast*, 5 (36), p. 1, 4-5.
- Kaka, I. el., & Kursun, H. (2002). *Mijn geloof en mijn geluk: islamitische meiden en jongens over hun homoseksuele gevoelens*. Amsterdam: Schorer.
- Khadija, A. (2011). *Allah heeft ons zo gemaakt*. Amsterdam: Balans.
- Klein-Jan, G. (10 maart, 2015). Ilias Zian: 'Allah heeft ons geschapen om elkaar te begrijpen.' *Roze gelovigen*. *Trouw*, de Verdieping, p. 3.
- Koelewijn, R. (1997, 19 juli). 'Slecht, duivels en laag.' *Het Parool*.
- Kooijman, B., & Belloni, C. (2012, 8 mei). 'Moslim-homo's putten moed uit hun geloof'. *NRC*.
- List, van der G., (22 feb, 2003). 'Spiritueel: de wil van Allah.' *Elsevier*, Kunst & Cultuur: Spiritueel.
- Maas, J. (2013). 'Makers van morgen: 'Er schuilt een activist in me'. *VPRO-gids* 15, p. 18-19.
- Moors, J. (2004) 'Stichting YOESOUF: verleden, heden en toekomst'. *Vroom en Vrolijk*, 15 (2), p. 13-14.
- Mullenders, P. (z.j.). *Al Nisa* Islamitisch maandblad voor vrouwen (thema homoseksualiteit). (z.p.).
- Nahas, O. (2005). *Homo en moslim: hoe gaat dat samen: 1001 vragen over islam en homoseksualiteit*. Utrecht: Forum.
- Nijland, M. (2001). 'Stichting Yoesuf brengt boek uit over verhouding islam-homoseksualiteit : 'iedere cultuur heeft recht op eigen emancipatie''. *Gay Krant*, p. 38.
- Oostenveen, M. (1999, 12 aug). 'Echte islamiet wijst homo niet af'. *NRC Handelsblad*.
- Prescher, J. et al. (2001). *De Islam en homoseksualiteit : de beleving van homoseksuele gevoelens bij Islamitische jongens en mannen*. Utrecht, [z.n.].

- Ronda, K. (2014, 29 okt). 'Islamitische LHBT's kunnen soms maar beter in de kast blijven.' *Sozio*.
- Ramdas, A. (2010, 13 sept). 'Steeds minder moslim, steeds meer homo : De reizende commentator.' *NRC*.
- Riemersma, G. (2012, 4 feb). 'Interview Khadija Arib.' *de Volkskrant*.
- Salib, A. (et al.) (2005). 'Ik houd van Allah en van mannen.' *Linda*, 9, p. 159-165.
- Scholten, D. (1996). 'Een man een man, een woord een woord.' *ZIP* (z.d.)
- Smit, P. (2001, 31 mei). 'Verboden gevoelens'. Islamistische gemeenschap worstelt met homoseksualiteit. *Metro*.
- Soest, van, A. (2002, 16 okt). 'Wie haalt moslimhomo's uit de knoop?' *Amsterdams Stadsblad*.
- Spek, T. van der. (2006). 'Dodelijk dilemma: ouders kwetsen of dubbelleven?'. *Zij aan Zij*, 15 (3), p 31-35.
- Splint, N. (2003). 'Eigenaar Habibi Ana heeft vertrouwen in toekomst: 'polarisatie waait wel over.' *Gay Krant*, 481, p. 22-23.
- Splint, N. (2004). 'Habibi Ana: door stichting betere hulpverlening'. *Gay Krant*, 25 (514), p. 27.
- Splint, N. (2005). 'Rustpunt voor Rachid : Veilige Haven laagdrempelige opvang voor moho's' In: *Gay Krant*, 543, p. 14-16.
- Toor, B. van. (2013, 19 juni). 'Homo's zijn net mensen.' *Folia Magazine*, 32.
- Turksme, M.; Simonse M, Hullenaar, van 't, C. (samenstelling en red.) (1993). *Glad to be gay: jongeren uit verschillende culturen en (homo)seksualiteit*. Amsterdam: Gemeente Amsterdam.
- Uariachi, I. (2006). 'Veilige haven' In: *Expreszo*, 18 (3), p. 63.
- Verkerk, C. (2011, 16 feb). 'Imam zijn en homoseksueel gaat best samen.' *Het Parool*.
- Versprille, H. (2013, 11 januari). 'Zij hebben niets aan Arie Boomsma' *Het Parool*.
- Vleerlaag, M. (1 november, 2004). Minder dan een minderheid; Lesbische moslimvrouwen voeren hun eigen kleine revolutie. *Opzij*.
- Vonk, W. (1999, 14-07). 'Verboden liefde van homoseksuele moslims.' *Haarlems Dagblad*.
- Westenberg, J. (2001). 'Omar Nahas over relatie tussen islam en homoseksualiteit : 'Roze Zaterdag zit er voor moslims nog niet in.' *Zorg en Welzijn*, 7 (5), p. 4-5.
- Wetering, W. van. (z.j.). *Liefdesrelaties onder mati: Creools-Surinaamse vrouwen in Nederland en in het land van herkomst*.
- Wit, de, R. 'Wordt vervolgd: Mannenharem.' *Gay Krant*, 550, p. 48-50.
- Wittebrood, W. (29 maart, 2012). Moslim en homo, waarom niet? Chris Belloni hekelt in documentaire Marokkaanse homofobie. *Haarlems Dagblad*.
- (z.n.), (1998, 31 jan). 'Stichting Yoesuf voor homomoslims'. *Het Parool*.
- (z.n.) (1999, 28 jul). 'Islamitische homoseksuelen willen eigen moskee.' *De Westervelder*.
- (z.n.) (2004, 2 juni) 'De 'moho' in eigen kring nog altijd ongewenst. Emancipatie van moslimhomo's nog verre van voltooid.' *Haarlems Dagblad*.
- (z.n.) (2005). 'Gay in de moskee, is dat oké?' *Expreszo*, 17 (1), p. 72-73.
- (z.n.). (2008). *Islamitische lesbische meiden uit de kast, in de drup?: "Out" is not the only way!* Utrecht: www.gayandschool.nl.

Colofon

Financier: Ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid

Auteurs: Dr. M. van der Klein

S.E. Oostrik, MA.

S. Duysak

Illustratie: Preto Perola

Foto: Eric Triou

Ontwerp: Design Effects

Uitgave: Kennisplatform Integratie & Samenleving

P/a Kromme Nieuwegracht 6

3512 HG Utrecht

T (030) 230 3260

De publicatie kan gedownload worden via de website van het Kennisplatform Integratie & Samenleving: <http://www.kis.nl>.

ISBN 978-90-5830-790-3

© Verwey-Jonker Instituut, Utrecht 2017.

Het auteursrecht van deze publicatie berust bij het Verwey-Jonker Instituut. Gedeeltelijke overname van teksten is toegestaan, mits daarbij de bron wordt vermeld.

The copyright of this publication rests with the Verwey-Jonker Institute. Partial reproduction of the text is allowed, on condition that the source is mentioned.

*Verwey-
Jonker*
Instituut

kennis en oorzak van
sociale vraagstukken

KENNISPLATFORM INTEGRATIE & SAMENLEVING

Kennisplatform Integratie & Samenleving doet onderzoek, adviseert en biedt praktische tips en instrumenten over vraagstukken rond integratie, migratie en diversiteit. Daarnaast staat het platform open voor vragen, signalen en meningen en formuleert daar naar beste vermogen een antwoord op.

Deze kennisuitwisseling is bedoeld om een fundamentele bijdrage te leveren aan een pluriforme en stabiele samenleving. Blijf op de hoogte van alle projecten, vragen en antwoorden en andere kennisuitwisseling via www.kis.nl, de [nieuwsbrief](#), [Twitter](#) en [LinkedIn](#).

Kennisplatform Integratie & Samenleving is een programma van het Verwey-Jonker Instituut en Movisie

T 030 230 32 60   E info@kis.nl   I www.kis.nl

